

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 1 เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย
(ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน
(ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

The Network of Community Based Tourism in Four Provinces of Thai Gulf
(Chumporn, Suratthani, Nakhon Si Thammarat and Patthalung) and Five
Provinces in Andaman Sea (Trang, Krabi, Phang Nga, Phuket and Ranong)

โดย

ดร.นราวดี บัวขวัญ และคณะ

เมษายน 2563

เลขที่สัญญา RDG61T0027

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 1 เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย
(ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน
(ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

The Network of Community Based Tourism in Four Provinces of Thai Gulf
(Chumporn, Suratthani, Nakhon Si Thammarat and Patthalung) and Five
Provinces in Andaman Sea (Trang, Krabi, Phang Nga, Phuket and Ranong)

โดย

ดร.นราวดี	บัวขวัญ
ดร.นราวดี	บัวขวัญ
นางดวงธิดา	พัฒน์
ดร.วนิดา	เพ็ชรลมูล
ดร.สุพรรณิ	เขียวช่อ

ชุดโครงการ การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช
และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน ตรัง กระบี่ ภูเก็ต และระนอง)

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกสว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ภายใต้แผนงานวิจัยการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) 2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) โดย การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสำรวจสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ รวมถึงการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การศึกษาวเคราะห์รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และฝั่งอันดามัน โดยคณะผู้วิจัยฯ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานวิจัย ประจำปี พ.ศ. 2561 จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษาวิจัย ทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน พร้อมกันนี้ ขอขอบคุณผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา และผู้บริหารของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่อนุญาตให้บุคลากรในสังกัดได้ทำงานศึกษาวิจัยอย่างเต็มกำลังความสามารถ และหากงานวิจัยในครั้งนี้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานองค์กร หรือบุคคลใด ๆ คณะผู้วิจัยขอมอบคุณงามความดีอันพึงมีให้แก่ชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้ให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

2563

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัย เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ซึ่งโครงการวิจัยดังกล่าวนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) 2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) 3) เพื่อเสนอแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้ คือ

1. สรุปผลศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

สรุปสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันพบว่าการดำเนินการสร้างเครือข่ายเริ่มต้นจากระดับอำเภอในแต่ละจังหวัด จากนั้นให้ประธานเครือข่ายในแต่ละอำเภอดำรงตำแหน่งกรรมการเครือข่ายระดับจังหวัด สืบเนื่องจากนั้นให้ประธานเครือข่ายแต่ละจังหวัดดำรงตำแหน่งกรรมการดำเนินงานเครือข่ายระดับภาคได้ ซึ่งปัจจุบันกำลังขับเคลื่อนสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้มีการสร้างเครือข่ายภายในและเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกในการดำเนินการ โดยเครือข่ายภายในคือการเชื่อมโยงกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกัน และเครือข่ายภายนอกนั้นคือการเชื่อมโยงกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ เช่น กลุ่มนักวิชาการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนา โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาในแต่ละจังหวัด เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการเครือข่ายในแต่ละระดับส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากการแลกเปลี่ยนการดำเนินงานของเครือข่ายภาคใต้อย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการในแต่ละระดับจึงกำหนดให้ประธานเครือข่ายในแต่ละระดับมีหน้าที่ในการประสานงานและตัดสินใจการดำเนินงานภายใต้มติสมาชิกในชุมชน อย่างไรก็ตามในการดำเนินงาน ปัญหาที่การดำเนินเครือข่ายระดับภาคใต้ประสบอยู่ส่วนใหญ่ คือ เรื่องขององค์ความรู้ แกนนำหรือประธานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีทิศทางแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดการดำเนินงานที่ไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งในส่วนของการจำกัดของข้อกฎหมายบางประการ แต่ในภาพรวม

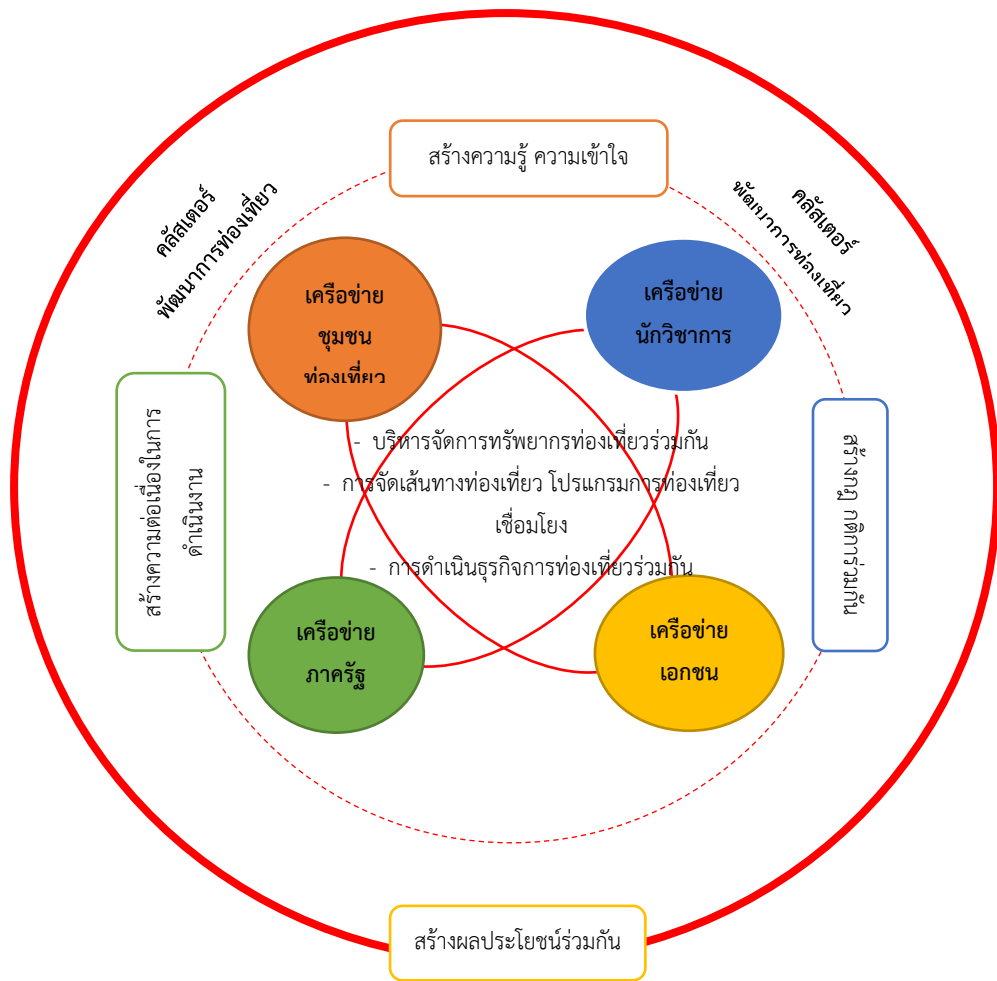
ของการดำเนินงานยังถือว่ามีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามเป้าประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้

2. ผลการศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันที่เหมาะสมต้องสร้างเครือข่ายให้ลักษณะที่สมาชิกหรือทุกชุมชนสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้ ซึ่งสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการดำเนินงานในเชิงการปฏิบัติและเชิงนโยบายร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการเป็นตัวกลางในการจัดทำกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายภายในนั้นคือเครือข่ายชุมชนตนเอง และเครือข่ายภายนอกหรือเครือข่ายภาคีในการดำเนินงาน โดยเฉพาะกลุ่มภาครัฐและเอกชนที่ทำหน้าที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวในนโยบาย และเชิงพาณิชย์ รวมถึงกลุ่มนักวิชาการที่มีองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจการดำเนินงานร่วมกัน ดังนั้นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันที่เหมาะสมจึงต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่าง ชาวบ้านในชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงควรมีการจัดการเครือข่ายให้อยู่ในรูปแบบของ “สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้” และใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารถึงกันและกัน ในการดำเนินการสร้างเครือข่ายในรูปแบบสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ จะส่งเสริมให้เกิดจุดร่วมทางการฐานแนวคิดในการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความยั่งยืน ซึ่งจุดร่วมดังกล่าวประกอบด้วย การสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างกฎกติกาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย ประกอบด้วย ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง คือ การขับเคลื่อนการจัดตั้งสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ซึ่งจะมีการส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงการดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง และการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวร่วมกัน ซึ่งจากผลการศึกษาสามารถสรุปให้เห็นถึงรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน ได้ดังรูปแบบภาพด้านล่างนี้

แสดงรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย
และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน

3. แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างเป้าหมายร่วมกัน สร้างกลไกการดำเนินงานร่วมกัน และการรับผิดชอบร่วมกัน แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1) **สร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน** เป็นการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างชาวบ้านในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ฐานแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปทิศทางเดียวกัน

2) **สร้างเป้าหมายร่วมกัน** เมื่อสมาชิกสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้เกิดความเข้าใจและมีฐานคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปทิศทางเดียวกัน จะส่งผลให้การกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการสมาคมมีความชัดเจน เป้าหมายร่วมกันอาจจะอยู่ในรูปแบบของแผนเชิงปฏิบัติการของสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้นั้นเอง แต่อย่างไรก็ตามเป้าหมายที่ร่วมกำหนดต้องเป็นการส่งเสริมการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความยั่งยืนเป็นสำคัญ

3) **สร้างกลไกการดำเนินงานร่วมกัน** กลไกการดำเนินงานมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวกำหนดการดำเนินการให้ไปถึงเป้าหมายที่ร่วมกันตั้งไว้ ซึ่งในการสร้างกลไกต้องกำหนดโครงสร้างและหน้าที่ในการดำเนินงานให้มีความชัดเจนภายใต้ความถนัดของสมาชิก เพื่อดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

4) **การรับผิดชอบร่วมกัน** ความรับผิดชอบในการดำเนินการเป็นการจัดการถอดบทเรียนเพื่อส่งเสริมในส่วนที่ดำเนินการที่มีประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้นจนกลายเป็นจุดแข็งของสมาคมสำหรับความผิดพลาดหรือการพบข้อจำกัดก็จะรวมแก้ไขเพื่อให้เครือข่ายฯ สามารถดำเนินการไปด้วยความต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งพื้นที่อำเภอไทย และพื้นที่อันดามัน ซึ่งมีอยู่ในปัจจุบัน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เป็นต้น โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองในพื้นที่ โดยการบูรณาการเพื่อพัฒนาร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม ทั้งในด้านการบริหารจัดการองค์กรเครือข่ายฯ การสร้างกิจกรรมความร่วมมือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมุ่งเน้นการให้วิชาการและองค์ความรู้ต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายดังกล่าวร่วมกัน ซึ่งแนวทางในการผลักดันในเชิงนโยบายเพื่อหนุนเสริมในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ สามารถเสนอแนะแนวทางได้ดังนี้ คือ

1) หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น อาทิ อบต. เทศบาล อบจ. เป็นต้น ควรมีการบรรจุโครงการ/กิจกรรมที่หนุนเสริมและสร้างความเข้มแข็งในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าเป็นในแผนพัฒนาประจำปี เพื่อให้เกิดการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม

2) หน่วยงานภาครัฐที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานในพื้นที่ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดรวมถึง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เป็นต้น ควรมีการบูรณาการทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรม/โครงการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการส่งเสริมการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้อย่างต่อเนื่อง

3) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในเชิงนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรกำหนดทิศทางและนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงชุมชน

จากการผลการศึกษาด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่อำเภอไทย และพื้นที่อันดามัน แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ว่ามีจุดเด่น จุดด้อย และจุดที่ควรพัฒนาไปในทิศทางใดเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ควรจะมีการพัฒนาเครือข่ายฯ เพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างกันอย่างต่อเนื่องภายใต้การดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการบริหารจัดการ การเชื่อมโยงเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์ร่วมกัน การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการสร้างองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอำเภอไทย และฝั่งอันดามัน และควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อนำผลการประเมินดังกล่าวไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.3 ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อต่อยอดในการยกระดับขีดความสามารถในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ฝั่งอำเภอไทย และฝั่งอันดามัน โดยมุ่งเน้นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมร่วมกัน รวมถึงการวิจัยเพื่อถอดบทเรียนของการดำเนินงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ฝั่งอำเภอไทย และฝั่งอันดามัน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ในเชิงวิชาการแก่ชุมชนและสังคมในภาพรวมต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ: RDG61T0027
โครงการ: เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)
นักวิจัย: ดร.นราวดี บัวขวัญ (มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา)
Email: bnarawadee@gmail.com
ระยะเวลาโครงการ: 1 ปี (ตั้งแต่ วันที่ 1 ธันวาคม 2560 ถึง วันที่ 30 พฤศจิกายน 2561)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ (1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (3) เพื่อเสนอแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสำรวจ การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน การดำเนินการเริ่มจากการเชื่อมเครือข่ายในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และเครือข่ายระดับภูมิภาคภาคใต้ โดยรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน คือ การขับเคลื่อนเพื่อการจัดตั้งสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ซึ่งจะมีการส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงการดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง และการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวร่วมกัน รวมถึงแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างเป้าหมายร่วมกัน สร้างกลไกการดำเนินงานร่วมกัน และการรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: เครือข่ายการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน, การท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคใต้

Abstract

Project Code: RDG61T0027

Project Name: Community Tourism Network in Four Provinces on Thai Gulf of Thailand (Chumphon, Suratthani, Nakhon Si Thammarat and Phatthalung) and 5 Provinces along the Andaman Coast (Phuket, Phang-nga, Krabi, Trang and Ranong)

Researcher: Narawadee Buakwan (Ph.D.)
(Songkhla Rajabhat University)

Email: bnarawadee@gmail.com

Duration of the Project: 1 year (from 1 December 2017 to 30 November 2018)

The objectives of this research were divided into 3: 1) to study the situation of the Community - Based Tourism network in 4 Gulf provinces (Chumphon, Surat Thani, Nakhon Si Thammarat and Phatthalung) and 5 provinces along the Andaman coast (Phuket, Phang-nga, Krabi, Trang and Ranong) 2) to study the network model suitable for the Community - Based Tourism and 3) to propose guidelines for connecting the Community – Based Tourism network in 4 provinces on the Gulf of Thailand. This research was qualitative research by using survey, observation and small group meeting. The study found that the situation of the Community - Based Tourism network in the 4 Gulf provinces and the 5 provinces along the Andaman coast has started from the network connection at the district, provincial and regional networks in the southern region. The suitable network models for the Community – Based Tourism network is to drive for the establishment of the southern community tourism association. This will help foster the linkage between operations, resource management, tourism linkage programs and joint tourism operations. As for the guidelines for connecting the Community - Based Tourism network, consisting of the process of creating knowledge and understanding together, creating common goals, creating joint operating mechanisms and joint responsibility for the development of the Community – Based Tourism network in 4 Gulf coast provinces and 5 Andaman coast provinces in the future.

Keywords: Tourism network, Community Based Tourism, Community Based tourism management, Community Based Tourism in the South

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3 กรอบแนวคิด	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.6 นิยามศัพท์	8
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	9
2.1 แนวคิด ทฤษฎีด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยว	14
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	25
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	25
3.2 พื้นที่ศึกษา.....	26
3.5 วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูล.....	27
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	31
4.1 ผลศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน	31
4.3 แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอัน ดามัน.....	51

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	57
5.1 สรุปผลศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน	57
5.2 สรุปผลการศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน	58
5.3 สรุปแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน.....	58
5.4 ข้อเสนอแนะ	60
 บรรณานุกรม.....	62
 ภาคผนวก	65
ภาคผนวก ก แบบสำรวจข้อมูล แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่มย่อย.....	66
ภาคผนวก ข ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลด้านสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน	75

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ความหมายและองค์ประกอบของความหมาย “เครือข่าย”	14
ตารางที่ 2	วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูลจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย	27
ตารางที่ 3	รายละเอียดการวิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดฝั่ง อ่าวไทย	33
ตารางที่ 4	รายละเอียดวิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดฝั่งอันดา มัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง)	39
ตารางที่ 5	ลักษณะรูปแบบเครือข่าย จุดเด่น จุดด้อย และข้อแตกต่าง	47

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่ 1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
รูปภาพที่ 2	พื้นที่วิจัย.....	6
รูปภาพที่ 3	เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน	18
รูปภาพที่ 4	แสดงสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของผังอ่าวไทยและผังอันดามัน.....	45
รูปภาพที่ 5	รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน	51
รูปภาพที่ 6	แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของผังอ่าวไทย.....	56

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

กระแสของการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จากเดิมที่เคยเดินทางท่องเที่ยวเพียงเพื่อเที่ยวชม สัมผัสความสวยงามตามธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แต่ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีความต้องการเรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์ใหม่ในแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมไปถึง “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ซึ่งเป็นหนึ่งในรูปแบบของการท่องเที่ยวทางเลือกที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์และเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ผ่านการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมุ่งหวังให้เกิดความยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในเชิงพื้นที่และภาพรวมของประเทศ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากมนุษย์ใช้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อน เนื่องจากวิถีชีวิตของผู้คนเต็มไปด้วยความรีบเร่งจากภาวะการแข่งขัน ที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเศรษฐกิจที่กระจายตัวไปตามสถานที่ต่าง ๆ หลายประเทศได้หันมาพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวภายในประเทศและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้กับประเทศ อัตราการเจริญเติบโตของนักท่องเที่ยวทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2557 มีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกจำนวนทั้งสิ้น 1,135 คน สร้างรายได้ทั่วโลก 1,245 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ (UNWTO, 2015) ขณะที่ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวน 24,779,768 คน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว 1,147,653.49 ล้านบาท (กรมการท่องเที่ยว, 2558)

ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่เพิ่มขึ้นทุกปี ความมีอัธยาศัยไมตรีที่เป็นกันเอง ผสมผสานกับนิสัยของคนไทยได้ดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคที่มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทะเล หาดทราย แสงแดด ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศนิยมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอย่างไม่ขาดสาย ทั้งในฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รองรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักได้เป็นอย่างดี ขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่มีแตกต่างจากการท่องเที่ยวกระแสหลัก ที่อาศัยทุนทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนมาเปลี่ยนเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนที่มี

อยู่ภายในชุมชนมาจัดการทรัพยากรร่วมกันและแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเสมอภาค ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวทางเลือกที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ต้องการแสวงหาความรู้จากการเดินทางท่องเที่ยว นอกจากความสุนทรีย์ภาพอื่นที่ได้รับระหว่างการเดินทาง นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังช่วยพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีศักยภาพที่สามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนทั้งในด้านของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างมีส่วนร่วม และการคำนึงถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และสอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศไทยใน 20 ปีข้างหน้าที่มีมุ่งหวังให้เกิดความมั่นคงในด้านการใช้ทรัพยากรทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ สร้างความมั่นคงให้กับผู้คนในทุกระดับจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการอย่างยั่งยืนต่อไป

พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ส่งผลให้เกิดความหลากหลายของวิถี และความเชื่อ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2556) ได้กำหนดประเด็นในการประชาสัมพันธ์ภาคใต้ว่า “ป่าสวย ทะเลใส หลากหลายวัฒนธรรม” สืบเนื่องจากพื้นที่ภาคใต้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตผู้คนที่มีความหลากหลายเชื้อชาติศาสนา ทั้งชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม ไทยจีน และอื่น ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งสามารถนำเสนอเป็นสินค้าด้านการท่องเที่ยวภายใต้การบริหารจัดการอย่างสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาสัมผัสได้เรียนรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เพื่อจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความสุข ความเพลิดเพลิน และเกิดประสบการณ์ใหม่จากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สร้างสรรค์และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นกลไกสำคัญในการที่จะนำเสนอคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ และที่สำคัญพื้นที่ทั้งสองส่วนนี้สามารถเชื่อมโยงทรัพยากรท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน เนื่องจากในปัจจุบันทั้งสองพื้นที่มีการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตนเองอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนากการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่อ่าวไทยและอันดามัน เกิดความเข้มแข็งและมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และเพื่อก่อให้เกิดความน่าสนใจและดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดของฝั่งอ่าวไทย ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง และ 4 จังหวัดฝั่งอันดามัน คือ จังหวัดตรัง จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงด้าน

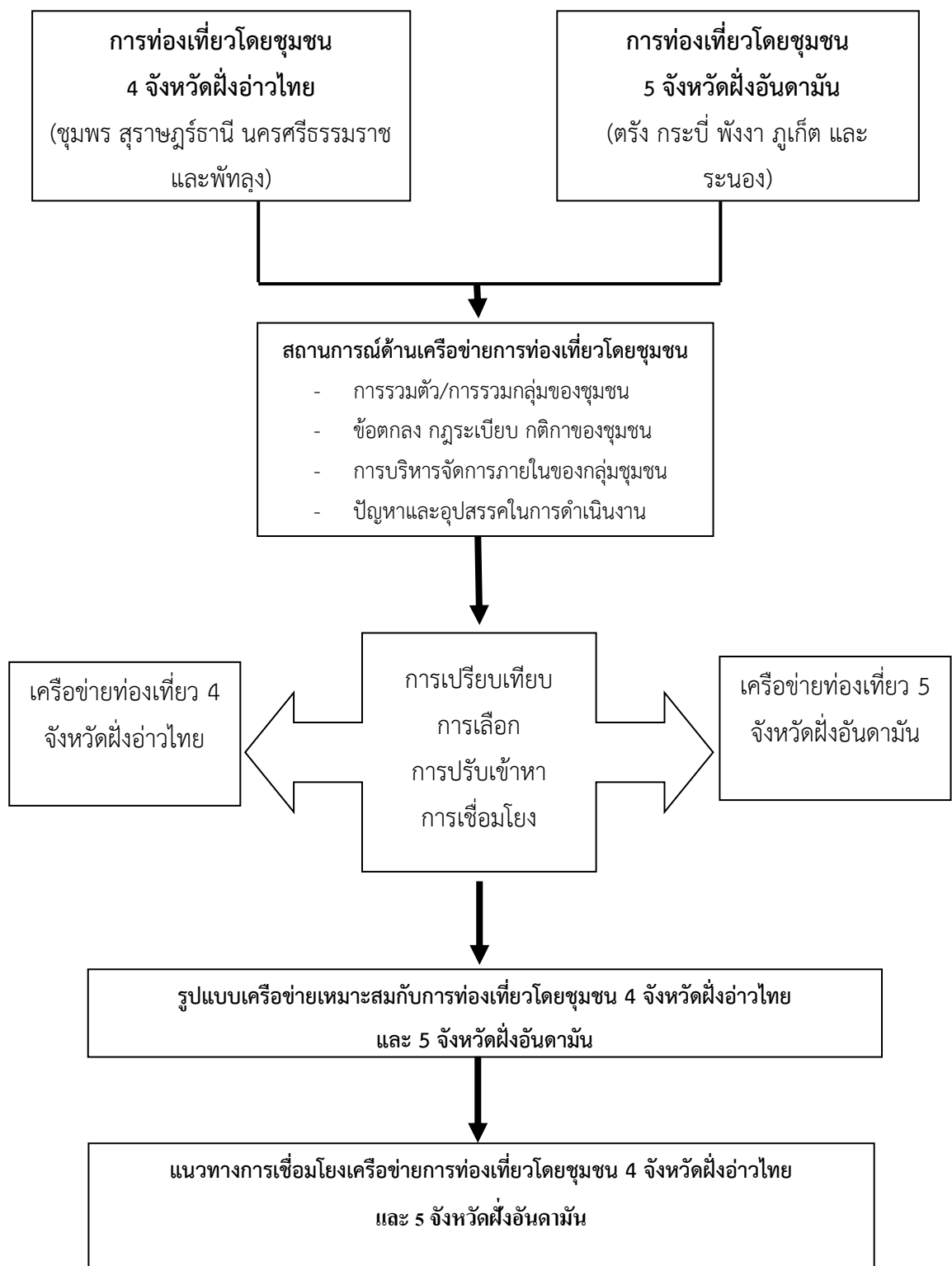
การท่องเที่ยว รวมถึงความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนเพื่อรองรับการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักทั้ง 2 ฝั่ง โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวตลาดยุโรปและเอเชีย ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวสำคัญของเมืองท่องเที่ยวหลักทั้ง 2 ฝั่ง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาหาแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างพื้นที่อ่าวไทยและอันดามัน โดยการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวข้างต้นนี้จะเป็นโครงการวิจัยย่อย ภายใต้แผนงานวิจัย “การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ ภูเก็ต และระนอง)” ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ รวมถึงเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่ 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทยและ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน ให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

1.3 กรอบแนวคิด

การศึกษาวิจัย เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ประกอบด้วย การศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน ควบคู่ไปกับการศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน ภายใต้กรอบขั้นตอนการวิจัยดังแสดงในรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา: นักวิจัย (2560)

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย

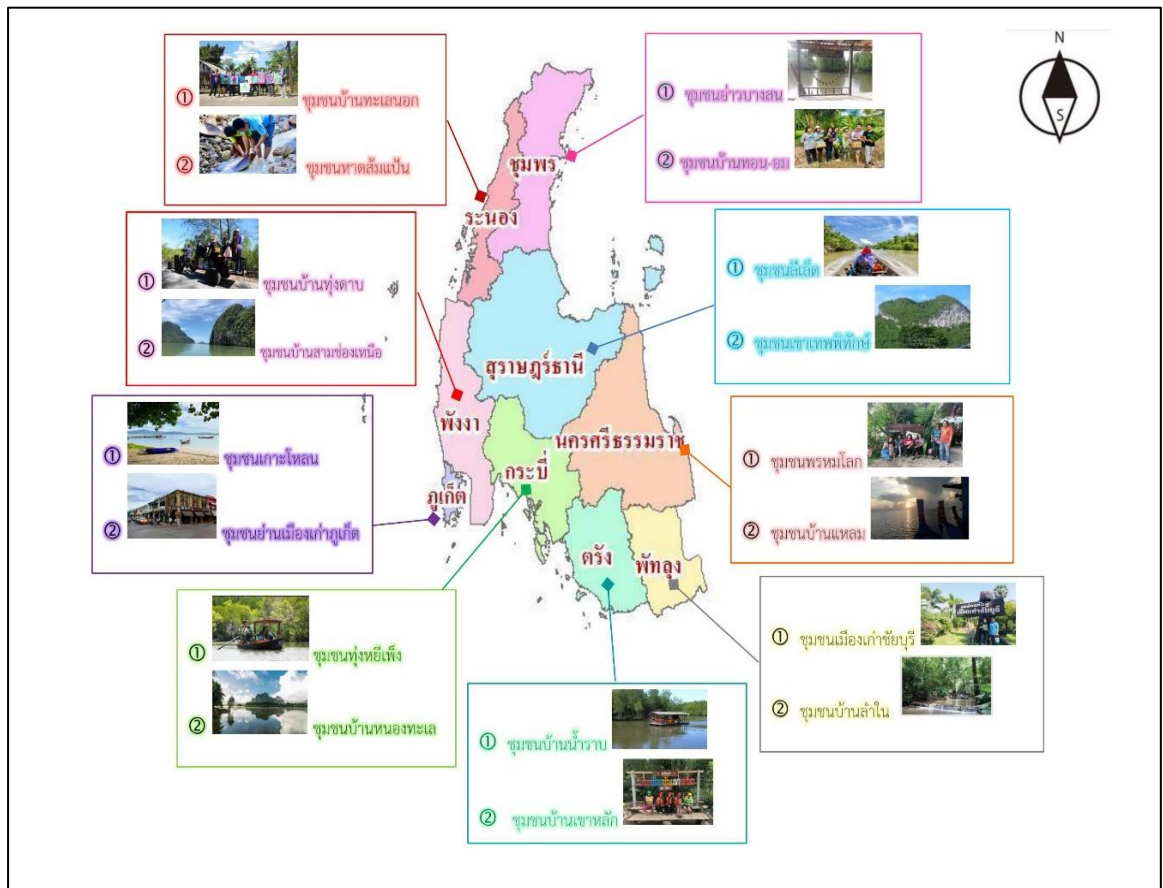
ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย ประกอบด้วย การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดผังอำเภอไทย ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด ดังนี้คือ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง โดยจะคัดเลือกชุมชนใน 4 จังหวัดของพื้นที่ผังอำเภอไทย เพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จังหวัดละ 2 ชุมชน รวมเป็น 8 ชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดผังอันดามัน ซึ่งประกอบด้วย 5 จังหวัด ดังนี้คือ จังหวัดตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง โดยจะคัดเลือกชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดของพื้นที่ผังอันดามัน เพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จังหวัดละ 2 ชุมชน รวมเป็น 10 ชุมชน ในพื้นที่ผังอันดามัน ซึ่งหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ได้อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

- 1) ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี
- 2) ชุมชนมีโครงสร้างในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างชัดเจน
- 3) ชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัด
- 4) ชุมชนเคยได้รับรางวัลหรือได้รับการเสนอชื่อให้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
- 5) ชุมชนมีการบริการด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้พิจารณาเลือกพื้นที่วิจัยตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

พื้นที่ผังอำเภอไทย	พื้นที่ผังอันดามัน
- จังหวัดชุมพร - ชุมชนอ่าวสน - ชุมชนทอน-อม - จังหวัดสุราษฎร์ธานี - ชุมชนลิเล็ด - ชุมชนเขาเทพพิทักษ์ - จังหวัดนครศรีธรรมราช - ชุมชนพรหมโลก - ชุมชนบางเลน - จังหวัดพัทลุง - ชุมชนเมืองเก่าชัยบุรีโฮมสเตย์ - ชุมชนบ้านลำใน	- จังหวัดระนอง - ชุมชนหาดส้มแป้น - ชุมชนทะเลนอก - จังหวัดพังงา - ชุมชนบ้านทุ่งดาบ - ชุมชนบ้านสามช่องเหนือ - จังหวัดภูเก็ต - ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต - ชุมชนเกาะโหลน - จังหวัดกระบี่ - ชุมชนทุ่งหยีเพ็ง - ชุมชนหนองทะเล

พื้นที่ฝั่งอ่าวไทย	พื้นที่ฝั่งอันดามัน
	- จังหวัดตรัง ชุมชนเขาหลัก ชุมชนน้ำราบ

รูปภาพที่ 2 พื้นที่วิจัย

ที่มา: นักวิจัย

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัย “เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และ ระนอง)” มุ่งเน้นศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

- 1) สถานการณ์ด้านเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน

- 2) เป้าหมายของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน
- 3) รูปแบบของเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน
- 4) กระบวนการสร้างเครือข่าย และการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการบริหารจัดการเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน
- 5) การมีส่วนร่วมและการพัฒนาเพื่อยกระดับเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนใน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ขอกำหนดเป็นหน่วยวิจัยที่เกี่ยวข้อง (stakeholders) ดังนี้ คือ

- แกนนำชุมชน คณะกรรมการ และสมาชิกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว ใน 18 ชุมชนของ 4 จังหวัดในพื้นที่ผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดในพื้นที่ผังอันดามัน ชุมชนละ 10 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 180 คน
- หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานชุมพร สำนักงานสุราษฎร์ธานี สำนักงานนครศรีธรรมราช สำนักงานตรัง สำนักงานกระบี่ และสำนักงานภูเก็ต ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดระนอง รวมทั้งนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น 30 คน
- หน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ตัวแทนจากสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต และตัวแทนจากสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ รวมทั้งสิ้น 30 คน

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ มีระยะเวลาในการศึกษา คือ 12 เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ข้อมูลสถานการณ์ด้านเครือข่ายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในชุมชน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน

2) รูปแบบเครือข่ายท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

3) แนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

1.6 นิยามศัพท์

เครือข่ายการท่องเที่ยว (Tourism Network) หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันทั้งทางตรงและทางอ้อมของ บุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีการดำเนินกิจกรรมตามที่วางเป้าหมายไว้ โดยกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ต้องตอบวัตถุประสงค์ของเครือข่ายการท่องเที่ยวให้ได้ มีลักษณะการประสานงานกัน การยอมรับซึ่งกันและกันของสมาชิก มีความยืดหยุ่น และมีความสามารถในการต่อรอง ทั้งนี้การขับเคลื่อนและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึง ชุมชนรวมตัวขึ้นโดยมีโครงสร้างเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน และมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและเป็นสัดส่วน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Management) หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยคำนึงถึงความยั่งยืนในประเด็นสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคใต้ (Southern Community Based Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวซึ่งบริหารจัดการโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ โดยการใช้ฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่โดยคำนึงถึงความยั่งยืนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชน

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

โครงการศึกษาวิจัย เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) 2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) 3) เพื่อเสนอแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนเอกสาร ตำรา บทความ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นสำคัญต่างๆ ดังนี้ คือ

2.1 แนวคิด ทฤษฎีด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเจ้าของพื้นที่ทั้งในฐานะของเจ้าของทรัพยากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว เป็นศูนย์กลางของการกำหนดทิศทาง แผนงาน และแนวทางปฏิบัติของตนเองในการนำทรัพยากรของพื้นที่ตนเองมาเป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวตามความเหมาะสม ทั้งทรัพยากรที่จำต้องได้ อย่าง ทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ อย่าง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม จะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่คำนึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเริ่มขึ้นปี ค.ศ. 1990 โดยมีหลักการที่ว่า ชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว และเป็นผู้วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน (Doxey, 1975; Murphy, 1983) การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมามีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยถูกคาดหวังว่าจะเป็นวิธีการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีศักยภาพโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในขณะเดียวกันก็เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยคำนึงถึงความยั่งยืนในประเด็นสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (สินธุ์ สโรบล, 2546) ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิดว่าชาวบ้าน

ทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากการท่องเที่ยวนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่น พจนา สวนศรี (2546) ได้มีความเห็นว่าการยอมรับของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนและมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมวัฒนธรรมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมและการเมือง

สินธุ์ สโรบล (2546) ได้เสนอปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นฐานการพัฒนาที่แท้จริงนั้นต้องมาจากชุมชนและประชากรในชุมชนใช้ฐานทรัพยากรหรือต้นทุนของชุมชนที่มีอยู่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ซึ่งฐานทรัพยากรหรือต้นทุนของชุมชนดังกล่าวนี้ ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ (Natural Resources Capital) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Culture Capital) ทุนทางภูมิปัญญา (Wisdom Capital) ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) และเห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นควรพัฒนาไปสู่การมีคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดังนั้นควรมีกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

1) การพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพต้องทำให้วิถีชีวิตมีความเป็นอยู่อย่างอิสระและมีศักดิ์ศรี ขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงการจัดสรรประโยชน์จากทรัพยากรให้เป็นธรรมด้วยการกระจายไปสู่พื้นที่ที่มีความขาดแคลนอย่างทั่วถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นต้องพัฒนาคุณภาพชีวิต ภาควิชาใจในตนเอง แบ่งบทบาทการทำงาน เกิดองค์กรชุมชน เศรษฐกิจสังคม ชุมชนการเมืองสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม เศรษฐกิจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เติบโตจากรากฐาน เกิดกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้าน สร้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ชาวบ้านมีส่วนร่วม สามารถรองรับภายนอก พิจารณาขีดความสามารถในการรองรับ มีการจัดการของเสีย และสร้างสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) คำนึงถึงความพร้อมของชุมชนด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการกระจายรายได้และการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวสิ่งสำคัญที่ชุมชนต้องคิดเมื่อต้องการจัดการการท่องเที่ยว คือ สร้างชุมชนให้มีความภาคภูมิใจในตนเองมีทรัพยากรที่ผลิตได้เองและมีองค์การที่เข้มแข็งภายใต้แนวคิดจากระดับล่างขึ้นสู่บน ไม่ใช่เกิดจากการสั่งการจากหน่วยงานรัฐ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานรัฐมีหน้าที่สนับสนุนและให้คำแนะนำโดยเฉพาะด้านการตลาด ทั้งนี้ ชุมชนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับศักยภาพของทรัพยากรกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและการป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งชุมชนต้องวางแผนการพัฒนาให้เหมาะสมจัดรูปองค์กรและการบริหารที่ดีฝึกอบรมบุคลากรให้พร้อมสร้างความเข้าใจกันอย่างสม่ำเสมอมีการดำเนินการภายใต้คณะกรรมการและหาจุดเด่นในท้องถิ่นนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยว

Fennell และ Dowling (1999) นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวได้เสนอแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไม่ช่วงชิงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน หากแต่มุ่งตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุดด้วยการใช้เทคโนโลยีในชุมชนเท่าที่จำเป็นที่สำคัญยังต้องมีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันกับคนในชุมชน ได้เสนอคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนดังกล่าวจะต้องประกอบไปด้วย 5 ประการได้แก่ 1) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังครอบครัวของสมาชิกในชุมชนในฐานะการเปิดให้เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ๆ โดยไม่ต้องผ่านนายหน้าใด ๆ อันจัดเป็นการสร้างรายได้ทางตรงแก่คนในชุมชน 2) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริงไม่ว่าจะเป็นการสร้างสาธารณูปโภคและการยกระดับความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน “เพื่อสมาชิกในชุมชน” แต่ไม่ใช่ “เพื่อนักท่องเที่ยว” 3) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียดด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนอันเนื่องมาจากความพยายามพัฒนาความทันสมัยแบบตะวันตกเข้ามาสู่ชุมชน 4) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพและรักษาสิ่งแวดล้อมสังคมตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว 5) ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีงามระหว่างประเทศทั้งในระดับนานาชาติ ที่ล้วนอยู่ภายใต้ขนานวัฒนธรรมโดยนัยนี้การท่องเที่ยวชุมชนต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมและไม่มองว่าใคร “เจริญกว่า” และใคร “ด้อยกว่า” ปัญหาที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การจัดการด้านการตลาดชุมชนบางแห่งแม้จะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแต่นักท่องเที่ยวไปเยือนน้อยเพราะทำการตลาดไม่ดี

พจนา สวนศรี (2546) ได้ให้ความเห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป ซึ่งผู้ที่จะนำแนวความคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลังความคิดหลักการความหมายและองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน อีกทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นไม่ได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อถูกผลิตขึ้นแล้วจะหมุนไปตามกลไกการตลาดและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หากแต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือโดยการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

จากนั้นได้เสนอหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Principles) เพื่อเป็นการช่วยให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนคือชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง ยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมของท้องถิ่น มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องใช้องค์ความรู้และการบูรณาการภายใต้การประสานประโยชน์ของการพัฒนาด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกันครอบคลุมทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อมมิติด้านเศรษฐกิจและมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นการผสมผสานการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมสำหรับมิติด้านสิ่งแวดล้อมมุ่งกระตุ้นชาวบ้านในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเพื่อจำกัดการพัฒนาและดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยพยายามหลีกเลี่ยงให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุดมิติด้านเศรษฐกิจมุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวโดยนำฐานทรัพยากรซึ่งเป็นสินทรัพย์ร่วมหรือสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุนในการจัดการการท่องเที่ยวมีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาคและยุติธรรม และที่สำคัญชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นพ้องต้องกันที่จะนำฐานทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ทั้งธรรมชาติศิลปวัฒนธรรมประเพณีและสถานที่ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนโดยมีการประชุมปรึกษาหารือระดมความคิดสร้างฉันทานุมัติกันว่าการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่อย่างแท้จริงและชาวบ้านเข้าใจตรงกันว่าการท่องเที่ยวเป็นเพียงช่องทางหนึ่งในการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมิใช่มุ่งให้เป็นรายได้หลักของชุมชนแต่อย่างใดส่วนมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมมุ่งใช้กิจกรรมต่าง ๆ รองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรมเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งอาจมีการจัดการในรูปแบบของการตั้งกลุ่มให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเอกสารเผยแพร่ด้านภูมิปัญญาทั้งนี้ควรยึดความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ รวมทั้งคำนึงถึงความสามารถในการรองรับทางธรรมชาติและความสามารถในการรองรับทางสังคมวัฒนธรรมอันเป็นทางเลือกใหม่ของการจัดการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงมีการผสมผสานการพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจเข้ากับการพัฒนาด้านสังคมและการคุ้มครองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (สินธุ์ สโรบล, 2546)

2.1.2 หลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

นักวิชาการโดยส่วนใหญ่ที่มีประสบการณ์การทำงานและการศึกษาวิจัยในระดับพื้นที่ร่วมกับชุมชนเห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ชุมชนควรได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้มีความชัดเจนและสามารถก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง ผู้วิจัยจึงสรุปสาระสำคัญของหลักการจาก พรเพ็ญ วิจักขณ์ประเสริฐ (2549); พจนา สอนศรี (2550); วีรพล ทองมา (2551) The Mountain Institute (2000) และ Askeret และคณะ (2010) สามารถอธิบายหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดังนี้

1) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพินิจพิจารณาปัญหา รวมถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน

2) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น ผืนป่า ต้นน้ำ พื้นที่ทางวัฒนธรรม เป็นต้น คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมความเป็นท้องถิ่น

3) ชุมชนเป็นเจ้าของมีสิทธิในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยตัวชุมชนเองเกิด การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ชมรม องค์กรหรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น องค์กรบริหารส่วน ตำบล เพื่อความเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบองค์รวม ก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนมีส่วนช่วยให้การติดต่อประสานงานหรือการสื่อสารในเรื่องต่าง ๆ เป็นไปได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น

4) สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมเรียนรู้ ร่วมติดตามผล และรับผลประโยชน์ร่วมกัน

5) รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ให้ความเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์กิจกรรมต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ การสืบทอด และการแลกเปลี่ยนทางด้านภูมิปัญญา และวัฒนธรรมจากท้องถิ่น โดยที่ไม่ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมสูญหาย

6) ชุมชนเป็นผู้สร้างและกำหนดกฎ-กติกา ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ (Do and Do Not) โดยการกำหนดกฎเกณฑ์ดังกล่าว ต้องผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกทุกคนในชุมชน สมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยวต้องยึดถือปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ได้วางไว้

7) การท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริมที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ส่งเสริม ความภาคภูมิใจให้กับตนเอง เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และมีการกระจายรายได้สู่ สาธารณะประโยชน์ของชุมชนเช่น การอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชน การเป็นค่าใช้จ่าย ศึกษาดูงาน เป็นต้น

8) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมกัน ของชุมชน เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และการพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของชุมชน เป็นต้น

9) องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับปัญหาและผลกระทบที่อาจ เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามก็ต้องการชุมชนไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจาก องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องมาร่วมแก้ไขปัญหา

จากหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะมุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการที่ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง ใช้ การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทั้งทางด้านธรรมชาติ

และวัฒนธรรม ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวตั้งแต่ขั้นตอนการเริ่มคิดไปจนถึงการร่วมรับผลประโยชน์ การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวต้องก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกภายในชุมชน และระหว่างสมาชิกในชุมชนกับนักท่องเที่ยว หากชุมชนสามารถดำเนินการได้ตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะหนุนเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งจะช่วยให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมุ่งไปสู่ความยั่งยืน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยว

2.2.1 ความหมายของเครือข่าย

จากการสังเคราะห์เอกสารต่อมมมองเกี่ยวกับเครือข่ายนั้น มีผู้รู้และหน่วยงานองค์กรต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้อย่างมากมาย ดังนั้น เพื่อให้การทำความเข้าใจความหมายดังกล่าวให้เป็นภาพเดียวกันจึงสรุปความหมายผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบในโครงสร้างของความหมายและเงื่อนไข ซึ่งสามารถ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความหมายและองค์ประกอบของความหมาย “เครือข่าย”

แหล่งข้อมูล	ความหมาย	องค์ประกอบ ความหมาย	เงื่อนไข
เสรี (2548)	เครือข่าย คือ ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กรสถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน และมีการร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน	- ความสัมพันธ์ - กลุ่มองค์กร/สังคม - วัตถุประสงค์/ความต้องการร่วมกัน - มีกิจกรรมร่วมกัน (บางอย่าง)	- สมาชิกเป็นเอกเทศ
สนธยา (2550)	เครือข่าย คือ สายใยแห่งความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างสมาชิกเพื่อร่วมกันปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้และการที่สมาชิกนำพลังหรือศักยภาพของตนมารวมเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถจนเพียงพอที่จะดำเนิน	- ความสัมพันธ์/เชื่อมโยง - สมาชิก - วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	- มี - ร่วมกันทำงาน/ทำกิจกรรม - ต่อรอง

แหล่งข้อมูล	ความหมาย	องค์ประกอบ ความหมาย	เงื่อนไข
	กิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มพลัง การดำเนินงานแล้ว ยังเป็น การเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับเครือข่าย อีกด้วย		
พจนานุกรม ฉบับราช บัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542	ไม่ได้บัญญัติคำว่า เครือข่ายไว้ มีแต่คำ ว่า เครือ และ ข่ายเครือ หมายถึง เถา ไม้ พรรณไม้ที่เป็นเถา เชื้อสาย วงศ์วาน ใช้เรียกวงที่มีหวีกล้วยว่า เครือกล้วย ข่าย หมายถึง เครื่องดักสัตว์ ถักเป็นตา ร่างแห และได้ให้ความหมายของ ข่ายงานว่า วงวานที่อยู่ใน ความควบคุมดูแลและประสานกัน	- การสาน การผูก/ การประสาน	-
พระมหา สุทิตย์ (2537)	เครือข่าย หมายถึง ปรากฎการณ์ที่ เกิดขึ้นตามธรรมชาติและ การปฏิสัมพันธ์ที่มีการเชื่อมโยงกันของ สรรพสิ่ง สร้างภาระหน้าที่เชิง ปฏิสัมพันธ์ต่อกันจนกลายเป็น ความสัมพันธ์ต่างๆ ที่สานต่อกันอย่าง แนบแน่น แต่มีความยืดหยุ่นและมี ความอิสระในตนเอง โดยเป็น กระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวตลอดเวลา ซึ่งเป็นไปตาม หลักธรรมชาติที่สรรพสิ่งจะมีจุดเริ่มต้น เติบโต หดพิก และขยายขยาย โดย ขึ้นอยู่กับจังหวะ เวลาและสถานการณ์ แวดล้อมหรือโอกาส	- การเชื่อมโยง - องค์ประกอบ - หน้าที่/ภาระ/ การดำเนินงาน	- ยืดหยุ่น - มีอิสรภาพ - เป็นพลวัตร
พิมพ์วัลย์ (2546)	เครือข่าย หมายถึง การที่ผู้คนในสังคม เห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาใน สังคม หรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะ นำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน และมา	- เป้าหมาย/ วัตถุประสงค์ร่วม - สมาชิก/สังคม/ผู้คน - กิจกรรมเพื่อให้บรรลุ	- เอื้ออาทร กัน

แหล่งข้อมูล	ความหมาย	องค์ประกอบ ความหมาย	เงื่อนไข
	รวมตัวกัน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา ต่างๆ หรือกระทำการบางอย่างให้ บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้ ด้วย ความสมานฉันท์ ความรัก และ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการ จัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย	วัตถุประสงค์ - การเชื่อมโยง	

จากความหมายเกี่ยวกับเครือข่ายข้างต้น สรุปได้ว่า เครือข่าย คือ ความสัมพันธ์ที่
เชื่อมโยงกันทั้งทางตรงและทางอ้อมขององค์ประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคม ชุมชน บุคคล ซึ่งจะมี
การดำเนินกิจกรรมตามที่วางเป้าหมายไว้ โดยกิจกรรมต่างๆ นั้น ต้องตอบวัตถุประสงค์ของเครือข่าย
ให้ได้ มีลักษณะการประสานงานกัน และอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่จะต้องมีเอกภาพ การยอมรับซึ่งกันและ
กันของสมาชิก และมีความเป็นพลวัตรของเครือข่าย มีความยืดหยุ่น และมีความสามารถในการ
การต่อรอง (ธนวิศ สุวรรณวงศ์ และภัทรพงษ์, 2559)

2.2.2 รูปแบบของเครือข่าย (Network Pattern)

Hollingshead (2012) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับรูปแบบของเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย
รูปแบบที่สำคัญใน 5 รูปแบบ ดังนี้

1) เครือข่ายแบบล้อ (wheel pattern) เป็นลักษณะการสื่อสารเพียง 2 ระดับ คือ มี
ศูนย์กลางการติดต่อเชื่อมประสาน และเป็นการเชื่อมต่อระหว่างตัวบุคคล เช่น ก เป็นศูนย์กลาง เพื่อ
ประสานงาน กับ ข และ ค ทั้งนี้ ข และ ค มีการ ติดต่อและประสานงานกับ ก ซึ่งเป็น ศูนย์กลาง แต่
ข และ ค ก็ไม่ได้ประสาน กันเอง เป็นต้น

2) เครือข่ายแบบโซ่ (chain pattern) เป็นลักษณะของการสื่อสารที่เป็นการ เชื่อมโยง
ระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ตัวอย่างเช่น ก และ ข รู้จักและมีการ สื่อสารกัน ข และ ค รู้จักกัน
และมีการ สื่อสารกัน เช่นเดียวกัน ค และ ง รู้จัก กันและมีการสื่อสารกัน แต่ว่า ก ไม่รู้จัก และ/หรือ
ไม่ได้สื่อสารกันโดยกับ ค ง หรือ ข ไม่รู้จัก ง หรือ ง ไม่รู้จักกับ ก เป็นต้น

3) เครือข่ายแบบตัว Y (Y network) มีลักษณะคล้ายๆ กับรูปแบบเครือข่าย แบบโซ่
เช่น ก รู้จักกับ ข และ ก รู้จักกับ ค และที่รู้จักกับ ง แต่ทั้งนี้ ข ค ง ไม่ได้ รู้จักกันเลย แต่ ง กับรู้จักกับ
จ และ จ ก็ รู้จักกับ ค แต่ ง กับ ค ไม่ได้รู้จักกันเลย

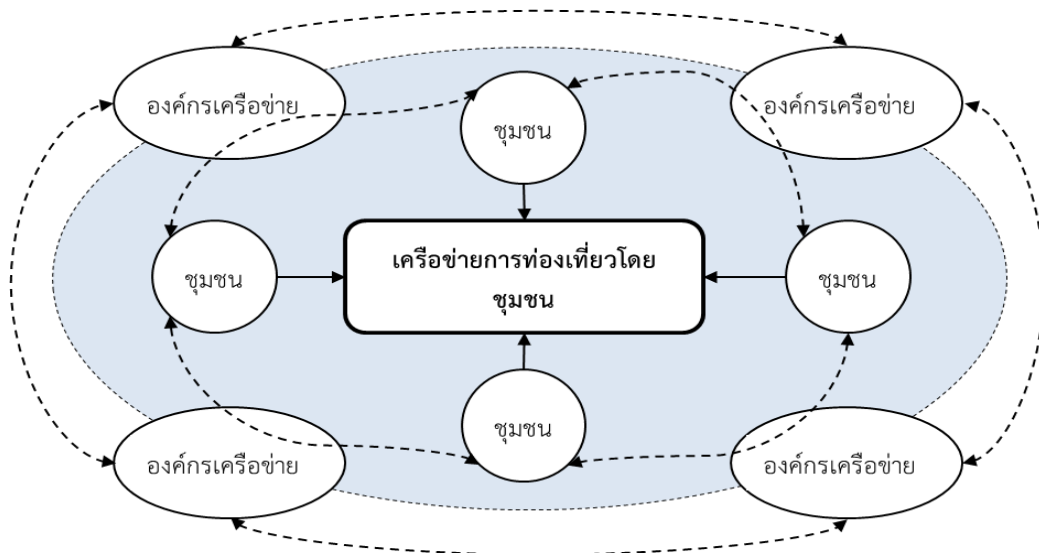
4) เครือข่ายแบบวง (cycle network) เป็นลักษณะที่สมาชิกรู้จักกันสองทาง แต่ไม่รู้จัก
กันทั้งหมด เช่น ก รู้จักกับ ข และ ค แต่ไม่รู้จักกับ ง เป็นต้น

5) เครือข่ายแบบ ทุกช่องสัญญาณ (All - channel) ลักษณะนี้ สมาชิกของเครือข่ายทั้งหมด รู้จักกัน และมีการติดต่อสื่อสารกันทุกๆ คน หรือทุกๆ กลุ่ม

จากรูปแบบเครือข่ายตามแนวคิดของ Hollingshead นั้น จะเห็นได้ว่าเป็นมุมมองรูปแบบเครือข่ายที่พิจารณาจากการติดต่อสื่อสารของสมาชิกกลุ่ม บุคคล ของเครือข่ายเท่านั้น รูปแบบที่น่าสนใจอีกรูปแบบหนึ่ง คือ รูปแบบเครือข่ายแบบผสมผสาน หรือ Mix pattern in Networks โดย Newman (2003) ได้อธิบายไว้ว่า แนวโน้มของเครือข่ายในรูปแบบดังกล่าวนี้เป็นการเชื่อมแบบแนวดิ่ง และมีการถ่ายทอดข้อมูลเป็นลำดับ โดยรูปแบบเครือข่ายดังกล่าวจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเครือข่ายเป็นหลักกว่ามีเป้าหมายอย่างไร โดยเครือข่ายลักษณะนี้จะเป็นการดำเนินการ เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ของเครือข่ายเป็นที่ตั้ง โดยอาศัยวัฒนธรรมขององค์กร หน่วยงาน หรือสังคม นั้นๆ เช่น บางสังคมให้ความเคารพเรื่องของความอาวุโส ก็จะเป็นบุคคลที่มีความอาวุโสเป็นลำดับขั้นต้น ของเครือข่าย จากนั้นก็จะเรียงลำดับลงมาเรื่อยๆ เป็นต้น

2.2.3 เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550) ได้จัดทำหนังสือเรื่อง “CBT Network Handbook” หรือ “คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน” ซึ่งส่วนหนึ่งในหนังสือได้กล่าวไว้ว่า “ในขณะที่เราพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปนั้น ชุมชนอื่น ๆ ทั้งใกล้และไกล ต่างก็พากันหาหนทางในการพัฒนาตนเองเช่นกัน โดยการอนุรักษ์รักษาเพื่อหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของคนในชุมชน ในรูปแบบของแหล่งหาอาหาร แหล่งเรียนรู้ แหล่งสืบสาน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และแหล่งหารายได้จากการท่องเที่ยว จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หรือชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะบางอย่างใกล้เคียงกัน มาร่วมกันคิด เพื่อการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ ทักษะ การเรียนรู้ระหว่างกัน ขยายโอกาส ประสบการณ์ การเรียนรู้ให้กว้างขวาง สร้างความเข้าใจ รวมถึงการมีข้อตกลงร่วมกันในรูปแบบต่างๆ ทางวิชาการเรียกว่า “เครือข่าย” นั่นเอง ซึ่งเครือข่ายในที่นี้ อาจจะเป็นเครือข่ายการอนุรักษ์ เครือข่ายการจัดการ หรือเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวก็ได้” ซึ่งจากเนื้อหาดังกล่าว สามารถสรุปความสัมพันธ์ ได้ดังรายละเอียดในรูปภาพที่ 3

รูปภาพที่ 3 เครือข่ายการทอ่งเทียวโดยชุมชน
ที่มา: กระทรวงการทอ่งเทียวและกีฬา (2550)

ธนวัศ สุวรรณวงศ์ และคณะ (2559) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาเครือข่ายการทอ่งเทียวโดยชุมชนในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดน ภาคใต้(สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) กับการเชื่อมต่อพื้นที่การทอ่งเทียวใน 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการสร้างเครือข่ายการทอ่งเทียวโดยชุมชนของชุมชนต้นแบบ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย จะต้องมีการ 1) การเติมกิจกรรมลงไปชุมชน 2) ขั้นตอนลงสนาม 3) พี่เลี้ยงเชื่อมประสานและ 4) การค้นหาข้อจำกัด และประเด็นที่สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายได้นั้นจะเป็นด้านเครือข่ายความรู้ โดยเฉพาะมิติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับปัญหา ซึ่งผ่าน 1) ระยะฟุ้งฟักภายในท้องถิ่นมาแล้ว และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้โดยตรง และ 2) การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนผ่านการเสนอข้อมูลชุมชนต่อที่สาธารณะ โดยกลไกดังกล่าวเกิดขึ้นโดยหลายหน่วยงาน และพบว่า ภายในชุมชนมีการไหล (flow) ของเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐาน ได้แก่ โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต และความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงเครือข่ายมี 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ชุมชนต่อชุมชนของประเทศไทย 2) ชุมชนของประเทศไทยกับชุมชนของประเทศมาเลเซีย และ 3) การเชื่อมโยงเครือข่ายโดยผ่านตัวกลาง โดยดำเนินงานลักษณะ “วิทยากรกระบวนการ”

นอกจากนี้แล้ว นพศักดิ์และคณะ (2555) ได้อธิบายถึงปัญหาในการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาตนเองของสมาชิกกลุ่มเครือข่ายการทอ่งเทียวโดยชุมชน จังหวัดสตูล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกกลุ่มเครือข่ายการทอ่งเทียวโดยชุมชนจังหวัดสตูล ที่รับผิดชอบงานทางด้านการทอ่งเทียว จากผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมปัญหาในการปฏิบัติงานของสมาชิก อยู่ใน

ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.95) ความต้องการในการพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.16) และความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกับความต้องการในการพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง

รวมถึงการศึกษาของ ชลัษณ์ (2554) ได้ทำการศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบองค์กรเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่สูง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า มีการดำเนินการด้านความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีตัวแทนองค์กรภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมองค์กรในรูปแบบขององค์กรเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว โดยตั้งชื่อว่า “ศูนย์อำนวยการบ้านเล้าลือ เล้าเน้ง และเพชรดา” มีการจัดสายงานเป็นกลุ่ม โดยทุกกลุ่มจะมีคณะกรรมการดูแลรับผิดชอบ และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กลุ่มอาชีพท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรม 4 ชน” และดำเนินการจัดให้มีสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ลานการแสดงวัฒนธรรม พื้นบ้าน พิพิธภัณฑสถานนิทรรศการวิถี 4 ชนเผ่า อาคารผลิตผ้าทอและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สวนไม้ดอกไม้ประดับ สวนสมุนไพร สวนไร่ชา และไร่กาแฟ

Timur (2012) ได้วิเคราะห์ถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการท่องเที่ยวในเมืองภายใต้มุมมองด้านเครือข่าย โดยเขาคิดว่า แนวคิดที่จะต้องนำมาวิเคราะห์เครือข่ายดังกล่าวนี้ ต้องมีความสัมพันธ์กันใน องค์ประกอบของความสัมพันธ์ที่เป็นโครงสร้าง และไม่เป็นโครงสร้าง ซึ่งต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีเป้าหมายเพื่อการยกระดับและการปรับปรุง การท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนที่มาเที่ยวตลอดจนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยเกณฑ์การใช้วัดก็คือ รูปแบบของเครือข่าย ความถี่ ความเข้มข้นของการประสานงานในเครือข่ายตลอดจนความหนาแน่นของสมาชิกในเครือข่าย ซึ่งจะสามารถบอกได้ถึงความยั่งยืนของเครือข่ายต่าง ๆ 13 เหล่านี้ด้วย ทั้งนี้ Baggio (2008) ยังได้เสนอแนวคิดเพิ่มเติมอีกว่า การสื่อสารทางด้าน Social Network ก็เป็นหนึ่งในการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวอีกด้วย

Overseas Development Institute (2010) ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับเรื่องของการท่องเที่ยว Rural Community-based Tourism in Central America ไว้ได้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ เกิดจากช่วงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ผ่านมามีผลกระทบใหญ่โตนั้นเกิดความยากจน ซึ่งการท่องเที่ยว ถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้เพื่อการพัฒนาและลดความเหลื่อมล้ำภายในสังคม ทั้งนี้ การท่องเที่ยวชนบทโดยชุมชนนั้น เป็นการนำเสนอจุดเด่นของพื้นที่ของตนเอง โดยเฉพาะเรื่องวิถีการเกษตรที่ได้เข้ามาดึงดูดผู้คนให้เข้ามาท่องเที่ยว และตัวเครือข่ายที่เกิดขึ้นนั้นจึงมีบทบาทหลักในเรื่องของการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินงานที่ผ่านมา ทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักต่อการพิจารณาถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ชุมชนของตนเอง ซึ่งถือเป็นการเฝ้าระวังท้องถิ่นในอีกทางหนึ่งด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เครือข่าย คือหน่วยการดำเนินงานที่มีกิจกรรมและเป้าหมายร่วมกัน โดยสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง การแลกเปลี่ยน ตลอดจนการพึ่งพิงกันในทางใดทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมประสานโดยหน่วยความรู้ การสื่อสาร

การถ่ายทอดภายใต้เงื่อนไขการยอมรับซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ เครือข่ายการท่องเที่ยวจึงกลายเป็นรูปแบบการเชื่อมโยงเรื่องราว เนื้อหา กิจกรรม ภายใต้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ โดยการแลกเปลี่ยนดังกล่าวนั้นจำเป็นจะต้องขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน และมีการจัดการผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมถึงเป็นการส่งเสริมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้นอีกด้วย

2.2.4 การสร้างเครือข่าย

ในเอกสารของ Conant (2011) ได้รายงานไว้ใน Harvard Business Review เกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย โดยในเนื้อหานี้จะเป็นการดำเนินงานเพื่อสานความสัมพันธ์กับองค์กร หรือบุคคลอื่น ๆ ของผู้ที่สร้างเครือข่ายนั้น ๆ ซึ่งมีอยู่ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจำแนกกลุ่มเครือข่าย เนื่องจากกระบวนการนี้ คือการวางแผนเป้าหมายซึ่งจะเป็นการสร้างวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้ ในลักษณะของกลุ่มหรือเครือข่าย และ/หรือครอบคลุมถึงองค์กรนั้น อาจจำเป็นที่จะต้องจำแนกลักษณะของเครือข่าย และลักษณะขนาดของเครือข่ายว่าเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ และเครือข่ายเหล่านี้มีเงื่อนไขของการเป็นสมาชิกองค์กรหรือไม่อย่างไร

2. ทัศนคติเห็น แน่นนอนว่าการสร้างเครือข่ายนั้น จำเป็นจะต้องสร้างความร่วมมือและการดำเนินงานร่วมกัน ทัศนคติเห็นและข้อแนะนำนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจำเป็นจะต้องมีข้อมูลเบื้องต้นของสมาชิก หรือมีการสอบถามที่มาที่ไปหรือความต้องการเข้าร่วมเครือข่ายก่อนเพื่อให้ทราบถึงเงื่อนไขและความต้องการของสมาชิกที่จะเข้าร่วมในเครือข่ายอีกด้วย

3. ติดตามสมาชิกอย่างรวดเร็ว เมื่อมีการทำการตกลงในการเป็นเครือข่ายร่วมกันแล้วนั้น ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการติดตามและสอบถามสมาชิกที่เข้าร่วมเป็นเครือข่าย เนื่องจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

4. ติดตามสมาชิกเป็นประจำผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ทั้งนี้ การติดต่อสมาชิกผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์นั้น จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความห่วงใยของสมาชิก โดยเนื้อหาอาจเป็นเพียงการแจ้งข้อมูลเพื่อให้รู้ หรือให้รับทราบความเคลื่อนไหวของตัวสมาชิกเครือข่ายอีกด้วย

5. การรักษาสมาชิกเครือข่ายไว้ให้ได้มากและนานที่สุด ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่ากลุ่มหรือเครือข่ายนั้นมีความเป็นพลวัต (Dynamic) ซึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายนั้น ทั้งนี้ การที่จะรักษาสมาชิกภาพของเครือข่ายไว้ให้ได้ยาวนานนั้น จำเป็นต้องมีความจริงใจ มีการสนับสนุนสมาชิกเครือข่ายในเรื่องต่างๆ และมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง ให้ทุกคนได้มีโอกาสการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่าย ไว้ว่าในกระบวนการสร้างและพัฒนา

เครือข่ายนั้น ถือเป็นเรื่องที่ต้องใช้ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก กล่าวคือ ภายในตัวชุมชนนั้น สมาชิกในชุมชนเองจะต้องมีความต้องการและมองเห็นถึงความสำคัญหรือความจำเป็นในการมีเครือข่ายหรือการสร้างเครือข่ายหรือการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย และต้องพร้อมให้ความร่วมมือเมื่อเข้าร่วม การมีระบบตัวแทนที่สามารถนำปัญหา/ความต้องการของสมาชิกในชุมชนตนเองเพื่อนำเสนอสู่เวทีของเครือข่าย และตัวแทนสมาชิกชุมชน สามารถถ่ายทอดเรื่องราวความก้าวหน้าให้สมาชิกชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยภายนอก อาจมีหลายปัจจัย แต่ปัจจัยสำคัญคือ หน่วยงานพี่เลี้ยง ว่าจะมีความรู้ ความต่อเนื่อง ความจริงใจ และมีกระบวนการทำงานที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก เครือข่ายมากน้อยเพียงใด

สิ่งที่ต้องตระหนักในกระบวนการสร้างเครือข่าย คือ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ร่วม 2) มีสมาชิก 3) มีการเชื่อมโยงติดต่อสื่อสาร และ 4) การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งแน่นอนว่า กระบวนการต่าง ๆ นั้น ไม่สามารถดำเนินการได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น เนื่องจาก ภายในกลุ่มหรือตัวบุคคลนั้น ก็มีทิศทางการทำงานภายในหรือกิจกรรมภายในอยู่แล้ว ดังนั้น การหาจุดร่วมเพื่อการวางเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันของความเป็นเครือข่านั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำมาสู่กระบวนการขยายผลเป็นกลไกในการเชื่อมโยงเครือข่ายต่อไป

2.2.5 การวิเคราะห์เครือข่าย

การวิเคราะห์เครือข่าย หากเป็นด้านสังคมศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์นั้น จะอธิบายโดยหน้าที่ความสัมพันธ์ (functional) ซึ่งส่วนมากจะออกมาเป็นค่าสมการและปรากฏการณ์ แต่ Nguyen et al. (2008) ได้กล่าวประโยคหนึ่งไว้ในรายงานของเขาว่า “การที่จะวิเคราะห์เครือข่าย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น กรอบการวิเคราะห์เป็นสิ่งที่สำคัญกว่าเครื่องมือที่นำมาวิเคราะห์ เป็นอย่างยิ่ง” จากเนื้อหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การพัฒนากรอบการวิเคราะห์เครือข่านั้น เป็นเครื่องมือที่มี ประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการวิเคราะห์เครือข่าย และ/หรือองค์กร นอกจากนี้ Edwina (1990) ยังได้แสดง ความเห็นว่า การที่จะวิเคราะห์เครือข่านั้น อันดับแรกต้องมีกรอบการวิเคราะห์ จากนั้นจำเป็นต้องเห็น ตัวแสดง (actors) ก่อนที่จะมาดูความสัมพันธ์ และการกระจายความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบตัวแสดง รวมถึงการพิจารณาบทบาทดังกล่าวด้วย ทั้งนี้โดยเฉพาะการวิเคราะห์ เครือข่ายทางสังคม ในปัจจุบันมีหลากหลายเครื่องมือที่ช่วยในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง ของ เครือข่าย โดยฐานความรู้ด้านสถิติเพื่อการวิเคราะห์ถึงค่าปัจจัยและเครือข่าย (factors analysis & Network analysis) แต่ฐานที่สำคัญในการวิเคราะห์นั้นก็คือ การสร้างกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ ภายใต้ ความเชื่อมโยงของตัวองค์ประกอบภายในของเครือข่าย ตลอดจนองค์ประกอบภายนอก เครือข่ายที่ เชื่อมโยงกัน ที่พร้อมจะแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหว และ/หรือการพัฒนาของเครือข่าย ภายใต้เงื่อนไข การพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของเครือข่ายที่ดำเนินการจัดตั้งขึ้นอีกด้วย จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยข้างต้น ทำให้เข้าใจคำว่า “เครือข่าย” ซึ่ง เป็นคำสำคัญของการ ศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น โดยเครือข่ายจะเป็นความสัมพันธ์ของ การดำเนินงานที่มี

กิจกรรมและเป้าหมายร่วมกันในลักษณะของการเชื่อมโยง การแลกเปลี่ยน ตลอดจน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมีการจำแนกกลุ่มเครือข่ายเพื่อสร้างและกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน ภายใต้ความร่วมมือและดำเนินงานร่วมกันของสมาชิก มีการติดต่อซึ่งกันและกัน มีการดำเนินกิจกรรม ร่วมกัน และมีการติดตามสมาชิก มีกลไกการเชื่อมเครือข่ายผ่านช่องทางต่างๆ เช่น e-mail รวมทั้งมี การรักษาสมาชิกเครือข่ายไว้เพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ให้ได้มากและนานที่สุด และเครือข่ายความรู้ ก็คือรูปแบบหนึ่งของเครือข่ายหลายๆ รูปแบบ โดยเครือข่าย ความรู้ จะเป็นลักษณะของการร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้สร้างและผู้ใช้ หรือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการความรู้ และถ่ายทอด และ/หรือแลกเปลี่ยน และสื่อสารความรู้จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งไม่มีขอบเขตตายตัวแน่นอน โดยการถ่ายทอดจะได้รับการตอบสนองหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่ทำการรับข้อมูลว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทขององค์กร หน่วยงาน หรือชุมชนของตนเองมากน้อยเพียงใด

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วลัยลักษณ์ จันทรสวัสดิ์ (2551) ศึกษารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนขององค์กรท้องถิ่นตำบลจirim อำเภอลำปำ จังหวัดอุดรธานี พบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนของชุมชนเป็นการผสมผสานระหว่างเครือข่ายความร่วมมือภายในและการหนุนเสริมจากภายนอก ซึ่งเมื่อพิจารณาความร่วมมือภายในพบว่า เป็นการระดมกำลังจากภายในชุมชนอาศัยความร่วมมือและการวางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน อาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญมาวางแผนและปฏิบัติงานร่วมกันโดยมีโดยองค์การบริหารส่วนตำบลจirim ซึ่งเป็นหน่วยงานในพื้นที่และมีบทบาทภารกิจโดยตรงเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนเป็นหลัก และมีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในการดำเนินกิจกรรมที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน ซึ่งก็พบว่า มีทั้งภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนการดำเนินงานในชุมชน เป็นการเสริมพลังในส่วนที่ศักยภาพของชุมชนไม่สามารถจัดการเองได้ ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลจirimจะเป็นเจ้าภาพในการประสานงานและวางแผน การทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกเป็นรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือของ 4 ภาคส่วนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และพบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือของ 4 ภาคส่วนนั้น ได้อาศัยเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ทำให้ไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ไม่เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ซึ่งต่างจากการแก้ไขปัญหาความยากจนในรูปแบบเดิมที่ก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนทั้งในตัวกิจกรรม การเก็บข้อมูลทำให้ชาวบ้านเกิดความเบื่อหน่าย ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาความยากจนจะเป็นไปในลักษณะแก้จากเล็กสุดไปหาจุดใหญ่ คือ การพัฒนาที่ตัวบุคคลก่อน และเมื่อพัฒนาคนให้มีความพร้อม คนที่มีความพร้อมก็จะ

ใช้ศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของครอบครัว และต่อเนื่องไปสู่ชุมชน สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้และจะส่งผลถึงสังคมที่ได้รับการพัฒนาเป็นสังคมน่าอยู่ต่อไป

สุชาดา ศรีศักดิ์ (2554) ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมข้าวอินทรีย์ในชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง: รูปแบบเครือข่ายการผลิตและการตลาดเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าเครือข่ายวัฒนธรรมข้าวอินทรีย์ในการผลิตและการตลาดในชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ทั้งระดับเล็ก ๆ ภายในชุมชน ไปจนถึงระดับจังหวัด รวมถึงการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นที่เกี่ยวข้องในสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน กลุ่มต่าง ๆ ประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน กลุ่มส่งเสริมการผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน และกลุ่มถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งพบว่า รูปแบบเครือข่ายวัฒนธรรมข้าวอินทรีย์ชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างเป็นรูปแบบเครือข่ายที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของกลุ่มเกษตรกร โรงสีชุมชน ศูนย์ส่งเสริมการผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร โดยทั้ง 4 กลุ่มนี้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย โดยได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากภาครัฐในการติดต่อประสานงานกับเครือข่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง

กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา (2555) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว แต่ยังขาดความร่วมมือในการดำเนินงานจากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเสนอความคิด การวางแผน และการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการและปฏิบัติการ ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ และด้านการติดตามและประเมินผล

วรรณวิมล ภู่นาค (2558) ได้ศึกษาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ตลาดน้ำอัมพวา เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อเสนอแนวทางในการเสริมศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดน้ำอัมพวา ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนมีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเมือง พบว่า ไม่สามารถดำเนินการจัดการอย่างเป็นระบบและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนได้ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวเพื่อตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พบว่า ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการได้รับประโยชน์ พบว่า ชุมชนไม่มีการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจร่วมกัน และส่วนใหญ่ชุมชนจะมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

จริญญา อินรินทร์ (2559: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง รูปแบบเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า รูปแบบเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของตำบลกรุงชิงมีความสอดคล้องกับรูปแบบตามลักษณะกิจกรรมของสมาชิกเครือข่าย ซึ่งมีกิจกรรมต่างประเภทกัน โดยรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวขององค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาชน องค์กรธุรกิจเอกชน พบว่า มีจุดร่วมในการเชื่อมประสานความร่วมมือการทำงานผ่านกิจกรรมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและที่พัก กิจกรรมการส่งต่อนักท่องเที่ยวและกิจกรรมสนับสนุนทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งมีการก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวกรุงชิงโดยมีตัวแทนจากเครือข่าย ทั้ง 4 เครือข่ายมาเชื่อมประสานความร่วมมือเพื่อเกื้อกูลกันให้การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวดียิ่งขึ้นและการหนุนเสริมจากหน่วยงานภายนอกโดยองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิงจะเป็นเจ้าภาพหลักในการประสานการดำเนินการ จัดประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานและการประสานงานความร่วมมือไปยังแต่ละเครือข่ายเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้น การขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกภาคส่วนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อหาแนวทางกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

นพชัย ฟองอิสสระ (2559) ศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ บ้านสองแควพัฒนา ถูกสร้างผ่านความเชื่อและพิธีกรรมของชาติพันธุ์อาข่าแบบดั้งเดิมและถูกขับเคลื่อน โดยเทศบาลตำบลแม่ยาว ตามโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลแม่ยาว นอกจากนี้ อดีตผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นอาสาสมัครได้ผลักดันโครงการดังกล่าว ร่วมกับภาครัฐให้เกิดขึ้น ส่งผลให้การสร้างเครือข่ายทางสังคมการท่องเที่ยววัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2556 และเปิดรับนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน ในปี พ.ศ.2557 ภายใต้วิถีนการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแสดง อย่างไรก็ตาม ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2558 ความร่วมมือต่อกิจกรรมในชุมชนของชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวครั้งใหญ่ โดยเปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมสู่การรับความเชื่อศาสนาคริสต์ เนื่องจากข้อจำกัดของกฎระเบียบสังคมอาข่า ไม่สอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในช่วงการเปลี่ยนแปลง จากการพัฒนา โดยการใช้ศาสนาเป็นหนทางปรับตัวสู่กระแสทุนนิยม แม้ว่าจะมีการละทิ้งกฎอาข่า แต่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใหม่นั้น ถูกแทนที่ด้วยความสัมพันธ์แบบทางการ ด้วยมติจากวาระการประชุม เพื่อให้กิจกรรมในสังคมดำเนินต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัย “เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) 2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) 3) เพื่อเสนอแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการจำแนกข้อมูลตามแหล่งที่มาได้ 2 ลักษณะ คือ

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้มาจากการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์บุคคล เพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ แกนนำชุมชนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา เพื่อศึกษาสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน และรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) เพื่อนำเสนอแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้ง 2 พื้นที่ต่อไป

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากเอกสารที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว เช่น หนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับทฤษฎีอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อไป

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดพื้นที่ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มประชากรซึ่งเป็นหน่วยวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders) ดังนี้ คือ

1) แกนนำชุมชน คณะกรรมการ และสมาชิกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว ใน 18 ชุมชน ของ 4 จังหวัดในพื้นที่ผืนป่าอ่าวไทย และ 5 จังหวัดในพื้นที่ผืนป่าอันดามัน ชุมชนละ 10 คน รวมเป็น จำนวนทั้งสิ้น 180 คน

2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.) สำนักงานชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต รวมทั้งนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น 30 คน

3) หน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ตัวแทนจากสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต ตัวแทนจากสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ รวมทั้งสิ้น 30 คน

3.2 พื้นที่ศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย ประกอบด้วย

การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดผืนป่าอ่าวไทย ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด ดังนี้คือ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง โดยจะคัดเลือกชุมชนใน 4 จังหวัดของพื้นที่ ผืนป่าอ่าวไทย เพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จังหวัดละ 2 ชุมชน รวมเป็น 8 ชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดผืนป่าอันดามัน ซึ่งประกอบด้วย 5 จังหวัด ดังนี้คือ จังหวัดตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง โดยจะคัดเลือกชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดของพื้นที่ผืนป่าอันดามัน เพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จังหวัดละ 2 ชุมชน รวมเป็น 10 ชุมชน ในพื้นที่ผืนป่าอันดามัน

โดยซึ่งหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ชุมชนในการวิจัยครั้งนี้ อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ ดังนี้ คือ

- 1) ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี
- 2) ชุมชนมีโครงสร้างในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างชัดเจน
- 3) ชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัด
- 4) ชุมชนเคยได้รับรางวัลหรือได้รับการเสนอชื่อให้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
- 5) ชุมชนมีการบริการด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้พิจารณาเลือกพื้นที่วิจัยตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (ภาพประกอบพื้นที่วิจัยแสดงไว้ในบทที่ 1 รูปภาพที่ 2) คือ

พื้นที่ผืนป่าอ่าวไทย	พื้นที่ผืนป่าอันดามัน
- จังหวัดชุมพร ชุมชนอ่าวสน ชุมชนทอน-อม	- จังหวัดระนอง ชุมชนหาดส้มแป้น ชุมชนทะเลนอก

พื้นที่ฝั่งอ่าวไทย	พื้นที่ฝั่งอันดามัน
- จังหวัดสุราษฎร์ธานี - ชุมชนลีเล็ด - ชุมชนเขาเทพพิทักษ์ - จังหวัดนครศรีธรรมราช - ชุมชนพรหมโลก - ชุมชนบางเลน - จังหวัดพัทลุง - ชุมชนเมืองเก่าชัยบุรีโฮมสเตย์ - ชุมชนบ้านลำใน	- จังหวัดพังงา - ชุมชนบ้านทุ่งดาบ - ชุมชนบ้านสามช่องเหนือ - จังหวัดภูเก็ต - ชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ต - ชุมชนเกาะโหล่น - จังหวัดกระบี่ - ชุมชนทุ่งหิ่เพ็ง - ชุมชนหนองทะเล - จังหวัดตรัง - ชุมชนเขาหลัก - ชุมชนน้ำราบ

3.5 วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลใช้วิธีการศึกษาผสมผสานระหว่าง การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

ตารางที่ 2 วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูลจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/เทคนิคที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5	● ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทั้งข้อมูลเอกสาร และข้อมูลสื่อต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้าน การเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ● การสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านสถานการณ์ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่วิจัย ● การประชุมกลุ่มย่อย แกนนำชุมชน หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ประกอบด้วย สำนักงานการ	นำข้อมูลมาบันทึกเป็น เอกสาร จัดหมวดหมู่ตาม กรอบที่ได้กำหนดไว้ ทั้ง ข้อมูลเอกสาร และข้อมูล จากสื่อต่างๆ จัดเชื่อมโยง เนื้อหาตามขั้นตอนและ ลำดับ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นนำเสนอผล การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิง พรรณนา (Description)

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/เทคนิคที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
จังหวัดพังงาอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และ ระนอง)	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคม การท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวใน พื้นที่ เพื่อรับทราบสถานการณ์ด้านเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชน ● ใช้เทคนิควิธีการในการเก็บข้อมูล รวบรวม ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม และ การสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการจดบันทึก (Taking Note) การถ่ายภาพ (Photography) และการบันทึกเสียง (Sound Record) และ นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่	
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบ เครือข่ายที่ เหมาะสมกับ การท่องเที่ยวโดย ชุมชน 4 จังหวัด ฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และ ระนอง)	● ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทั้งข้อมูลเอกสาร และข้อมูลสื่อต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษารูปแบบ เครือข่ายการท่องเที่ยว ● การประชุมกลุ่มย่อย แกนนำชุมชน หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ ประกอบด้วย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมการ ท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ เพื่อรับทราบรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าว ไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ● ออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูลสถานการณ์ด้าน เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแบ่ง ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แบบสำรวจข้อมูลสถานการณ์เครือข่ายการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย	นำข้อมูลที่ได้จาก การค้นคว้า การประชุมกลุ่ม ย่อย และการสำรวจ การ สังเกต มาบันทึกเป็น เอกสาร จัดหมวดหมู่ตาม กรอบที่ได้กำหนดไว้ ทั้ง ข้อมูลเอกสาร และข้อมูล จากสื่อต่างๆ จัดเชื่อมโยง เนื้อหาตามขั้นตอนและ ลำดับ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นนำเสนอผล การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิง พรรณนา (Description)

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/เทคนิคที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
	(ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และ พัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) 2) แบบสังเกตข้อมูลสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และ พัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)	
วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)	● จัดประชุมกลุ่มย่อยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ประกอบด้วย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์อำนวยการราชการส่วนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และตัวแทนแกนนำชุมชนจากพื้นที่อ่าวไทย และพื้นที่อันดามัน ● เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยหัวข้อ แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ประกอบด้วย - แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน - การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ● โดยการจดบันทึก (Taking Note) การถ่ายภาพ (Photography) การบันทึกเสียง (Sound Record) รวมถึงการเก็บรวบรวม	นำข้อมูลมาบันทึกเป็นเอกสาร จัดหมวดหมู่ตามกรอบที่ได้กำหนดไว้ ทั้งข้อมูลเอกสาร และข้อมูลสื่อต่างๆ จัดเชื่อมโยงเนื้อหาตามขั้นตอนและลำดับวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นนำเสนอผล การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Description)

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/เทคนิคที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
	ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ของชุมชน ทั้งข้อมูลเอกสาร หรือสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น	

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การดำเนินโครงการวิจัย เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) โครงการวิจัยดังกล่าวนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึง การลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ

1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

3) เพื่อเสนอแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปผลการศึกษาโดยแยกนำเสนอตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้ คือ

4.1 ผลศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน

สถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) พบว่า การสร้างความร่วมมือในรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับ ภาคได้เกิดสร้างเครือข่ายโดยมีภาคีที่เกี่ยวข้องหลักได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มนักวิชาการ ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว และแกนนำชุมชนที่มีการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งการสร้าง เครือข่ายจะอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้ง สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ โดยมีเป้าประสงค์ ร่วมกันเพื่อการแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันเพื่อให้การดำเนินงานและการบริหารจัดการชุมชนเกิดความสมดุลในมิติสิ่งแวดล้อม มิติวัฒนธรรม และมิติเศรษฐกิจ อีกทั้งยังจะเป็นฐานใน การต่อรองการกำหนดพระราชบัญญัติคุ้มครองการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบของข้อกฎหมาย ใน ปัจจุบันอยู่ในช่วงดำเนินงานโดยมีการประชุมอย่างต่อเนื่อง โดยมีการผลัดเปลี่ยนการดำเนินการเป็น เจ้าภาพในการจัดประชุม ซึ่งทุกครั้งที่จะเป็นไปอย่างเรียบง่ายฉันทามติมิตร อย่างไรก็ตามสถานการณ์

เครือข่ายในภาพรวมนั้นยังขับเคลื่อนไปอย่างต่อเนื่อง และส่วนใหญ่เกิดการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับจังหวัดเกือบทุกจังหวัด ดังนั้นด้วยความหลากหลายของทรัพยากรของแต่ละชุมชน รวมถึงวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่างของชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหลัก ส่งผลให้การวิจัยในครั้งนี้จะดำเนินการวิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายแยกเขตการจัดการท่องเที่ยวผืนป่าไทย และผืนป่าอันดามัน ดังนี้ 1) สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดผืนป่าไทย ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง 2) สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดผืนป่าอันดามัน ประกอบด้วยจังหวัดตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดผืนป่าไทย

จากการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัยเพื่อสำรวจข้อมูลด้านสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดผืนป่าไทย ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง ภายใต้กรอบในแนวคิดในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปและวิเคราะห์รายละเอียดในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 รายละเอียดการวิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย

จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
ชุมพร	มีการรวมตัวในลักษณะของกลุ่มสมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละพื้นที่ และยกระดับเป็นเชื่อมโยงเป็นลักษณะเครือข่ายในระดับอำเภอ และเครือข่ายในระดับจังหวัด ซึ่งปัจจุบันสมาชิกของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดชุมพรมีจำนวน ประมาณ 20 กลุ่ม	- มีข้อตกลงและกติกาของชุมชนร่วมทั้งในส่วน of เครือข่ายระดับอำเภอ และเครือข่ายระดับจังหวัด โดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันในลักษณะ “เพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง” - มีข้อตกลงร่วมกันในการเชื่อมโยงและยกระดับเครือข่ายในระดับจังหวัดให้เข้าสู่การเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค และระดับประเทศ	- มีการกำหนดโครงสร้างและหน้าที่โดยมีประธานเครือข่ายเป็นแกนนำสำคัญในการประสานและเชื่อมโยง และให้มีการแต่งตั้งรองประธานเครือข่าย พร้อมทั้งกรรมการ และกรรมการและเลขานุการจากประธานเครือข่ายระดับอำเภอ - มีการเชื่อมโยงเครือข่ายภายใต้เส้นทางท่องเที่ยวตามแนวคิด “จากภูผา สู่หานที” โดยใช้ฐานทรัพยากรท่องเที่ยวตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่มานำเสนอร่วมกัน - มีการยกระดับเครือข่ายในระดับ	- ความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน - การขับเคลื่อนเพื่อการเชื่อมโยงเครือข่ายจากภายนอกต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก - งบประมาณในการส่งเสริมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายฯ มีไม่เพียงพอและขาดความต่อเนื่อง - ขาดกลไกในการเชื่อมโยงเครือข่ายฯ ที่มีประสิทธิภาพ - สมาชิกของเครือข่ายฯ

จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
			จังหวัด สู่การเป็นเครือข่ายในระดับภูมิภาค ภายใต้การจัดตั้งเป็นสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งมีการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมฯ อย่างเป็นทางการ	บางส่วนขาดความเข้าใจในลักษณะของการทำงานในระบบเครือข่ายฯ
สุราษฎร์ธานี	มีการรวมตัวในลักษณะของกลุ่มเครือข่ายสมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับชุมชน และยกระดับการรวมกลุ่มเป็นลักษณะเครือข่ายในระดับจังหวัด ซึ่งปัจจุบันสมาชิกของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดมีจำนวน 21 กลุ่ม	- มีการดำเนินงานภายใต้ข้อตกลงและกติการ่วมของชุมชน และเครือข่ายชุมชนร่วมกัน โดยมุ่งเน้นรูปแบบการทำงานร่วมกันในลักษณะชุมชนพี่เลี้ยงที่มีศักยภาพในการดำเนินงาน ซึ่งจะให้คำแนะนำและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันกับชุมชนรุ่นน้องที่เพิ่งขับเคลื่อนและเรียนรู้เพื่อการยกระดับการพัฒนา	- มีการกำหนดโครงการในการบริหารจัดการเครือข่ายฯ ในลักษณะของประธานเครือข่ายและชุดคณะทำงานของเครือข่ายในระดับจังหวัด ซึ่งมาจากตัวแทนของสมาชิกจากแต่ละกลุ่มของชุมชนท่องเที่ยว - มีการเชื่อมโยงและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก อาทิ สำนักงาน	- การขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการเพื่อการเชื่อมโยงและขับเคลื่อนเครือข่ายท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ - หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบไม่บูรณาการ โดยแต่ละหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวซ้ำซ้อน โดยยึดพันธกิจของตนเองเป็น

จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
			การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สุราษฎร์ธานี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงาน สุราษฎร์ธานี และ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี	หลัก ซึ่งไม่ก่อให้เกิดการต่อยอดงานด้าน การพัฒนาการท่องเที่ยวตามที่ ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง
นครศรีธรรมราช	มีการรวมตัวเป็นของกลุ่มเครือข่าย สมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ที่มีลักษณะการทำงานร่วมกัน ค่อนข้างหลวมๆ และขาดหายไป ในช่วงระยะหนึ่ง แล้วจึงกลับมา รวมตัวกันอีกครั้ง จำนวน 10 ชุมชน	ข้อตกลง หรือกติกาในการทำงาน ร่วมกันในรูปแบบของเครือข่ายยังไม่ ปรากฏชัดอย่างเป็นรูปธรรม แต่จะมี ลักษณะเป็นการพูดคุยและรับทราบ แนวคิดร่วมกัน เพื่อเรียนรู้การทำงาน ร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย	มีการบริหารจัดการเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดย การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย การท่องเที่ยวภายในจังหวัด และมี การคัดเลือกประธานเครือข่ายและ รองประธานฯ จากตัวแทนของ ชุมชนท่องเที่ยวในกลุ่มสมาชิกที่ เข้าร่วม - ใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบ	- หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน ด้านการท่องเที่ยวไม่ต่อเนื่อง และไม่สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชนอย่าง แท้จริง - เกิดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนในการดำเนินงานด้าน การท่องเที่ยวของชุมชน - เกิดปัญหาความขัดแย้งด้าน

จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
			พึงพาอาศัยในลักษณะ”เพื่อนช่วยเพื่อน” - มีการเชื่อมโยงและประสานงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด นครศรีธรรมราช สำนักงานพัฒนาการจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานนครศรีธรรมราช	ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันของสมาชิกบางส่วนในเครือข่ายฯ - การขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน - ปัญหาการแตกแยกของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอดีตเนื่องจากขาดการเชื่อมโยงภายในเครือข่ายฯ
พัทลุง	มีการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน โดยเริ่มจากการเครือข่ายระดับอำเภอ และขยายผลต่อเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัด ในช่วงระยะ 7-8 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันมีสมาชิกเครือข่ายในระดับ	- มีข้อตกลงและกติกาของเครือข่ายระดับอำเภอ และเครือข่ายระดับจังหวัด โดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันในลักษณะ “เพื่อนช่วยเพื่อน” บนฐานอัตลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัด (เขา ป่า นา เล)	- มีการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในจังหวัด โดยมีประธานเครือข่ายเป็นผู้ประสานงานและเชื่อมโยงในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ - มีการรวมตัวเพื่อจัดตั้งสมาคม	-ปัญหาการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายที่ซ้ำซ้อนกันในบางส่วน - การขาดการประสานงานเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายภายใน และเครือข่ายภายนอก - การส่งเสริมและสนับสนุน

จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
	จังหวัด จำนวน 21 ชุมชน	- มีข้อตกลงร่วมกันในการยกระดับ เครือข่ายในระดับจังหวัดให้เข้าสู่การ เป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค และ เครือข่ายระดับประเทศ	การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัด พัทลุง โดยมีนายกสมาคมเป็นแกน นำสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่าย ความร่วมมือต่าง ๆ - มีการเชื่อมโยงและประสานความ ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและ เอกชนที่เกี่ยวข้อง	เครือข่ายจากหน่วยงาน ภายนอกที่มีความซ้ำซ้อนกัน

4.1.2 สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน

จากการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัยเพื่อสำรวจข้อมูลด้านสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน ซึ่งประกอบด้วย ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง ภายใต้กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปและวิเคราะห์รายละเอียดในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 รายละเอียดวิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง)

จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
ตรัง	มีการรวมตัวในลักษณะของกลุ่มสมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละชุมชน และเชื่อมโยงสู่เครือข่ายเครือข่ายในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และเครือข่ายกลุ่มท่องเที่ยวคลัสเตอร์อันดามัน จำนวน 15 ชุมชน	- มีข้อตกลงและกติกาของชุมชนร่วมกันในเชิงพื้นที่ชุมชน แต่ในส่วน of ข้อตกลงระดับเครือข่ายระดับอำเภอ และเครือข่ายระดับจังหวัดยังค่อนข้างไม่เป็นรูปธรรม แต่ยึดหลักการทำงานร่วมกันในลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน - มีข้อตกลงร่วมกันในการเชื่อมโยงและยกระดับเครือข่ายในระดับจังหวัดฝั่งอันดามันให้เข้าสู่การเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค และระดับประเทศ	- ยังไม่มีการกำหนดโครงสร้างในการบริหารจัดการในรูปแบบเครือข่ายที่ชัดเจน คงมีเพียงประธานเครือข่าย ซึ่งจะทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภายในและภายนอกด้านการท่องเที่ยวเป็นหลัก - มีการเชื่อมโยงและประสานงานเครือข่ายในระดับจังหวัด สู่การเป็นเครือข่ายในระดับภูมิภาค และเครือข่ายในระดับประเทศ	- สมาชิกของเครือข่ายฯ บางส่วนขาดความเข้าใจในลักษณะของการทำงานในระบบเครือข่ายฯ - งบประมาณในการส่งเสริมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายฯ มีไม่เพียงพอและขาดความต่อเนื่อง
กระบี่	มีการรวมตัวในลักษณะของกลุ่มสมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในแต่ละชุมชน และเชื่อมโยงสู่	- มีการดำเนินงานภายใต้ข้อตกลงและกติกาในแต่ละชุมชน และมีแนวคิดในการทำงานร่วมกันใน	การบริหารจัดการเครือข่ายมีการรวมกลุ่มเป็นลักษณะเครือข่ายภายในจังหวัด แต่ยังไม่	- การขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการเพื่อการเชื่อมโยงและขับเคลื่อน

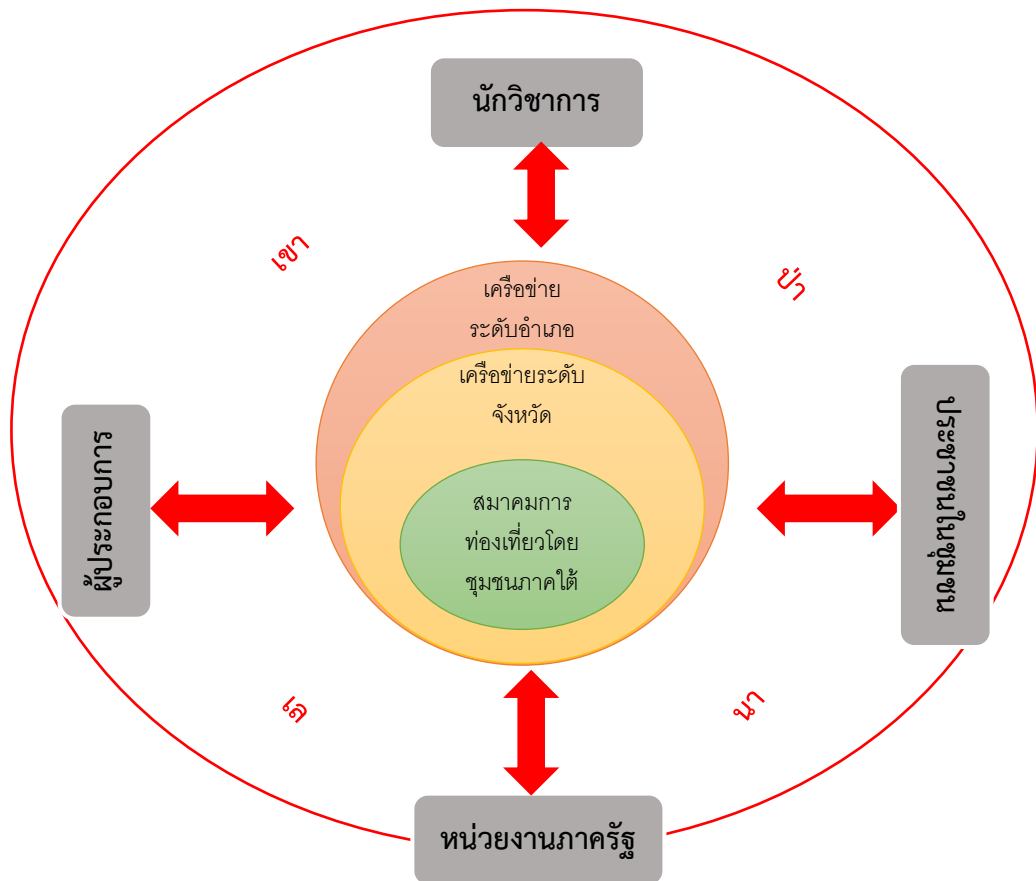
จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
	เครือข่ายฯ ในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และเครือข่ายกลุ่มท่องเที่ยวคลัสเตอร์อันดามัน จำนวน 10 ชุมชน	รูปแบบเครือข่ายร่วมกัน โดยมุ่งเน้นรูปแบบการทำงานในลักษณะ “เพื่อนช่วยเพื่อน”	ไม่ได้มีการจัดตั้งโครงสร้างองค์กรในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ	เครือข่ายท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ - หน่วยงานภาครัฐ ส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบไม่บูรณาการ โดยแต่ละหน่วยงาน ส่งเสริมการท่องเที่ยวซ้ำซ้อน และยึดพันธกิจของตนเองเป็นหลัก ไม่ก่อให้เกิดการต่อยอดงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ตรงกับความต้องการของชุมชน
พังงา	การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดพังงา ยังอยู่ในระดับของการเริ่มต้น และยังมีสมาชิกเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวที่สนใจ	ข้อตกลง หรือกติกาในการทำงานร่วมกัน ส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงกฎกติกาภายในชุมชน แต่ในส่วน of เครือข่ายยังไม่ปรากฏชัดเจน แต่จะมีลักษณะเป็นการพูดคุยและรับทราบ	การบริหารจัดการเครือข่ายมีการรวมกลุ่มเป็นลักษณะเครือข่ายภายในจังหวัด แต่ยังไม่ได้มีการจัดตั้งโครงสร้างองค์กรอย่างเป็นทางการ เป็นรูปธรรม รวมถึง	- สมาชิกในเครือข่ายยังขาดความเข้าใจในการทำงาน รูปแบบเครือข่าย ทำให้ใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงเครือข่ายได้ไม่เต็มที่

จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
	เข้าร่วมเป็นยังมีเป็นจำนวนน้อย จำนวน 8 ชุมชน	แนวคิดร่วมกัน เพื่อเรียนรู้การทำงาน ร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย ภายในชุมชน	การเชื่อมโยงความร่วมมือกับ เครือข่ายภายในและภายนอกยัง ไม่มีความชัดเจน	- มีหน่วยงานภาครัฐที่ เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเข้ามาสนับสนุน การดำเนินงานของชุมชน มี ทิศทางและแนวปฏิบัติไม่สอดคล้อง กัน ส่งผลให้ชุมชนเกิด ความสับสนในการพัฒนา - เนื่องจากการรวมกลุ่ม การท่องเที่ยวโดยชุมชนของ จังหวัดพังงา เพิ่งดำเนินการ ในระยะเริ่มต้น จึงให้ยังไม่ สามารถขับเคลื่อนการทำงาน ในรูปแบบเครือข่ายได้อย่าง เต็มศักยภาพ
ภูเก็ต	มีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัด	ข้อตกลง หรือกติกาในการทำงาน ร่วมกัน ส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงกฎ	การบริหารจัดการเครือข่ายมี การรวมกลุ่มเป็นลักษณะ	- ผลกระทบจากการ ท่องเที่ยวกระแสหลักในพื้นที่

จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
	ภูเก็ต โดยเริ่มต้นจากการรวมตัวในระดับอำเภอ และขยายการเชื่อมโยงเป็นมีการรวมตัวเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัด แต่เนื่องด้วยลักษณะของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก ส่งผลให้การรวมกลุ่มของการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังมีเพียงไม่กี่ชุมชน จำนวน 8 ชุมชน	กติกากายในชุมชน แต่ในส่วนของเครือข่ายยังไม่ปรากฏชัดเจน	เครือข่ายภายในจังหวัด แต่ยังไม่ได้มีการจัดตั้งโครงสร้างองค์กรอย่างเป็นทางการ	จังหวัดภูเก็ต ส่งผลต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนบางส่วนทำให้ทำงานได้อย่างไม่เต็มศักยภาพ -การขาดงบประมาณสนับสนุนในการเชื่อมโยงเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งภายในและภายนอก
ระนอง	มีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดระนอง โดยเริ่มต้นสร้างเครือข่ายจากการรวมตัวในระดับอำเภอ และขยายการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัด จำนวน 7 ชุมชน	ข้อตกลง หรือกติกาในการทำงานร่วมกัน ส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงกฎกติกากายในชุมชน แต่ในส่วนของเครือข่ายยังไม่ปรากฏชัดเจน	การบริหารจัดการเครือข่ายมีการรวมกลุ่มเป็นลักษณะเครือข่ายภายในจังหวัด แต่ยังไม่ได้มีการจัดตั้งโครงสร้างองค์กรอย่างเป็นทางการ	- ยังขาดการวางแผนเป้าหมายของการทำงานในลักษณะเครือข่าย ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน - มีหน่วยงานที่เข้าส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งไม่บูรณาการและเชื่อมโยงกัน จึงทำให้

จังหวัด	วิเคราะห์สถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยฯ			
	การรวมตัว/การรวมกลุ่มของ ชุมชน	ข้อตกลง กฎระเบียบ กติกาของชุมชน	การบริหารจัดการ	ปัญหาและอุปสรรค
				เกิดความซ้ำซ้อนในการ พัฒนาการท่องเที่ยว

โดยสรุปสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของผืนป่าไทย และผืนป่าอันดามัน พบว่า การดำเนินการสร้างเครือข่ายเริ่มต้นจากระดับอำเภอในแต่ละจังหวัด โดยเครือข่ายในระดับอำเภอนั้น โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นการรวมเอาชุมชนที่สนใจการดำเนินงานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาร่วมตัวกันเพื่อนำเสนอแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน และการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน จากเครือข่ายในระดับอำเภอ ก็มีการขยายเชื่อมโยงสู่การเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัด โดยให้ประธานเครือข่ายในแต่ละอำเภอดำรงตำแหน่งกรรมการเครือข่ายระดับจังหวัดสืบเนื่องจากนั้นให้ประธานเครือข่ายแต่ละจังหวัดดำรงตำแหน่งกรรมการดำเนินงานเครือข่ายระดับภาคได้ ซึ่งปัจจุบันกำลังขับเคลื่อนสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ โดยเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับจังหวัดนั้น มุ่งเน้นเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันในภาพรวมของจังหวัด โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญที่มุ่งเน้น การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว เทศกาลงานประเพณีของชุมชน เพื่อการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวร่วมกัน อีกทั้งการเชื่อมโยงการดำเนินงานของเครือข่ายในระดับจังหวัดร่วมกันผ่านการจัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับจังหวัด ซึ่งการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้มีการสร้างเครือข่ายภายในและเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกในการดำเนินงาน โดยเครือข่ายภายใน คือการเชื่อมโยงกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกัน และเครือข่ายภายนอกนั้น คือ การเชื่อมโยงกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ เช่น กลุ่มนักวิชาการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนา อาทิ เจ้าหน้าที่สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาในแต่ละจังหวัด เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการเครือข่ายในแต่ละระดับส่วนใหญ่มิมีความคล้อยคลึงกันเนื่องจากการแลกเปลี่ยนการดำเนินงานของเครือข่ายภาคใต้อย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการในแต่ละระดับจึงกำหนดให้ประธานเครือข่ายในแต่ละระดับมีหน้าที่ในการประสานงานและตัดสินใจการดำเนินงานภายใต้มติสมาชิกในชุมชน อย่างไรก็ตามในการดำเนินงาน ปัญหาที่การดำเนินเครือข่ายระดับภาคใต้ประสบอยู่ส่วนใหญ่ คือ แนวคิด และองค์ความรู้ของสมาชิกในเครือข่ายชุมชนที่ยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงความเข้มแข็งของแกนนำหรือประธานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ยังมีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานของเครือข่าย อีกทั้งยังมีข้อจำกัดทางข้อกฎหมายบางประการที่ทำให้การทำงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวยังดำเนินการได้ไม่เต็มศักยภาพ แต่อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมของการดำเนินงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ ยังสามารถขับเคลื่อนเพื่อเชื่อมโยงและช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามวัตถุประสงค์ของทำงานในระบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ โดยได้สรุปสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของผืนป่าไทยและผืนป่าอันดามัน ได้ดังรูปภาพที่ 4 ดังนี้

รูปภาพที่ 4 แสดงสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของผิงอ่าวไทยและผิงอันดามัน
ที่มา: คณะผู้วิจัย (2562)

4.2 ผลการศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดผิงอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผิงอันดามัน

รูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนผิงอ่าวไทยและผิงอันดามันมีแนวทางการบริหารจัดการคล้ายคลึงกันในภาพรวม แต่ในรายละเอียดของแต่ละชุมชนอาจมีความแตกต่างอยู่บ้างเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละผิงมีความแตกต่างกัน ซึ่งเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ได้มีการแบ่งสภาพภูมิศาสตร์ออกเป็น 4 ส่วนและตั้งชื่อให้สอดคล้องกับภาษาท้องถิ่นว่า เขา (ภูเขา) ป่า (ป่าไม้ ป่าชายเลน) นา (นาข้าว พื้นที่ราบลุ่ม) เล (ทะเล หมู่เกาะ) จากการศึกษาสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของผิงอ่าวไทยและผิงอันดามันสามารถจัดกลุ่มความแตกต่างของทรัพยากรชุมชนแต่ละผิงได้ว่า ผิงอันดามันส่วนใหญ่เป็น เขา (ภูเขา) ป่า (ป่าไม้ ป่าชายเลน) และผิงอ่าวไทยส่วนใหญ่เป็น นา (นาข้าว พื้นที่ราบลุ่ม) เล (ทะเล หมู่เกาะ) จากความแตกต่างดังกล่าว ส่งผลให้อัตลักษณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนในภาคใต้มีความแตกต่างกันไปด้วย เมื่อทรัพยากรชุมชนหรือสินค้าทางการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนมี

ความแตกต่างกัน การสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ในแต่ละชุมชนจึงไม่เหมือนกัน ดังนั้น รูปแบบ
เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนผิงอ่าวไทยและผิงอันดามันจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งสามารถนำเสนอ
รายละเอียดได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ลักษณะรูปแบบเครือข่าย จุดเด่น จุดด้อย และข้อแตกต่าง

พื้นที่	ลักษณะรูปแบบเครือข่ายฯ	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อแตกต่าง
พื้นที่ 4 จังหวัดผังอ่าวไทย	- มีการรวมตัวในลักษณะเครือข่ายภายในของชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบของเครือข่ายในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน - มีการรวมตัวเป็นลักษณะเครือข่ายในระดับอำเภอ ซึ่งเป็นรูปแบบของเครือข่าย - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำงานร่วมกันด้านพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน	- เครือข่ายแต่ละจังหวัดในพื้นที่ผังอ่าวไทย มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ภายใต้วิถีเขา ป่า นา เล - เครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และพร้อมเปิดรับองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง - มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกันภายในเครือข่ายฯ	- สมาชิกในเครือข่ายรายจังหวัด บางส่วนยังขาดแนวทางที่ชัดเจนและความเข้าใจในการทำงานรูปแบบเครือข่ายฯ - เครือข่ายฯ บางจังหวัดขาดแกนนำ หรือประธานเครือข่ายที่มีวิสัยทัศน์และความเข้มแข็งในการดำเนินงาน - ในบางพื้นที่มีความซ้ำซ้อนในการสร้างกลุ่มเครือข่าย ทำให้การทำงานไม่เป็นเอกภาพ - ขาดการบูรณาการเพื่อการพัฒนาเครือข่ายจาก	- ฐานทรัพยากรท่องเที่ยวของผังอ่าวไทยประกอบด้วย เขา ป่า นา เล - ฐานทรัพยากรท่องเที่ยวของผังอันดามันส่วนใหญ่อยู่บนฐาน เขา ป่า เล - เครือข่ายฯ ของผังอันดามัน มีการเชื่อมโยงและหนุนเสริมภายใต้การพัฒนาคลัสเตอร์ท่องเที่ยวอันดามันที่มีความต่อเนื่องและเข้มข้นมากกว่าเครือข่ายในพื้นที่ผังอ่าวไทย ซึ่งยังไม่ได้มีการขับเคลื่อนในภาพของคลัสเตอร์พัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน

พื้นที่	ลักษณะรูปแบบเครือข่ายฯ	จุดเด่น	จุดด้อย	ข้อแตกต่าง
			หน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาส่งเสริม	
พื้นที่ 5 จังหวัด ฝั่งอันดามัน	- มีการรวมตัวในลักษณะเครือข่ายภายในของชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบของเครือข่ายในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน - มีการรวมตัวเป็นลักษณะเครือข่ายในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ซึ่งเป็นรูปแบบของเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำงานร่วมกันด้านพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน - มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายในลักษณะกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน	- เครือข่ายฯ มีการเชื่อมโยงและดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง - เครือข่ายฯ มีการเชื่อมโยงและใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวร่วมกันในเชิงพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน - มีการหนุนเสริมจากหน่วยงานที่มีองค์ความรู้เฉพาะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ อพท.		

4.2.1 รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย

รูปแบบที่เหมาะสมของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอ่าวไทย พบว่า การจัดตั้งเครือข่ายควรมีรูปแบบการดำเนินงานที่เน้นการถอดบทเรียนอย่างไม่เป็นทางการเพื่อสร้างแนวทางให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนดำเนินงานในรูปแบบ “พี่สอนน้อง” และให้ความสำคัญกับการสร้างและส่งเสริมกิจกรรมที่ความใกล้ชิดให้กับสมาชิกในเครือข่าย อีกทั้งยังจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก โดยการเชื่อมโยงกลุ่มหน่วยงานภาครัฐเพื่อการสนับสนุนในเชิงนโยบาย และเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคเอกชน เช่น กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการสนับสนุนในเชิงพาณิชย์ และกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในพื้นที่ หรือมหาวิทยาลัยใกล้เคียงเพื่อสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในการดำเนินงาน พร้อมทั้งให้จุดประกายให้เกิดแนวคิดในการสร้างกลไกเพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดร่วมกัน

โดยจุดร่วมในการสร้างเครือข่ายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอ่าวไทย คือ เชื่อมโยงการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงระหว่างกัน การสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้จากทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกิดจากท้องถิ่นหรือที่ราบลุ่มรวมถึงกิจกรรมในพื้นที่ทะเลอ่าวไทยและลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่ อันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ภายใต้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานความยั่งยืนต่อไป

4.2.2 รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน

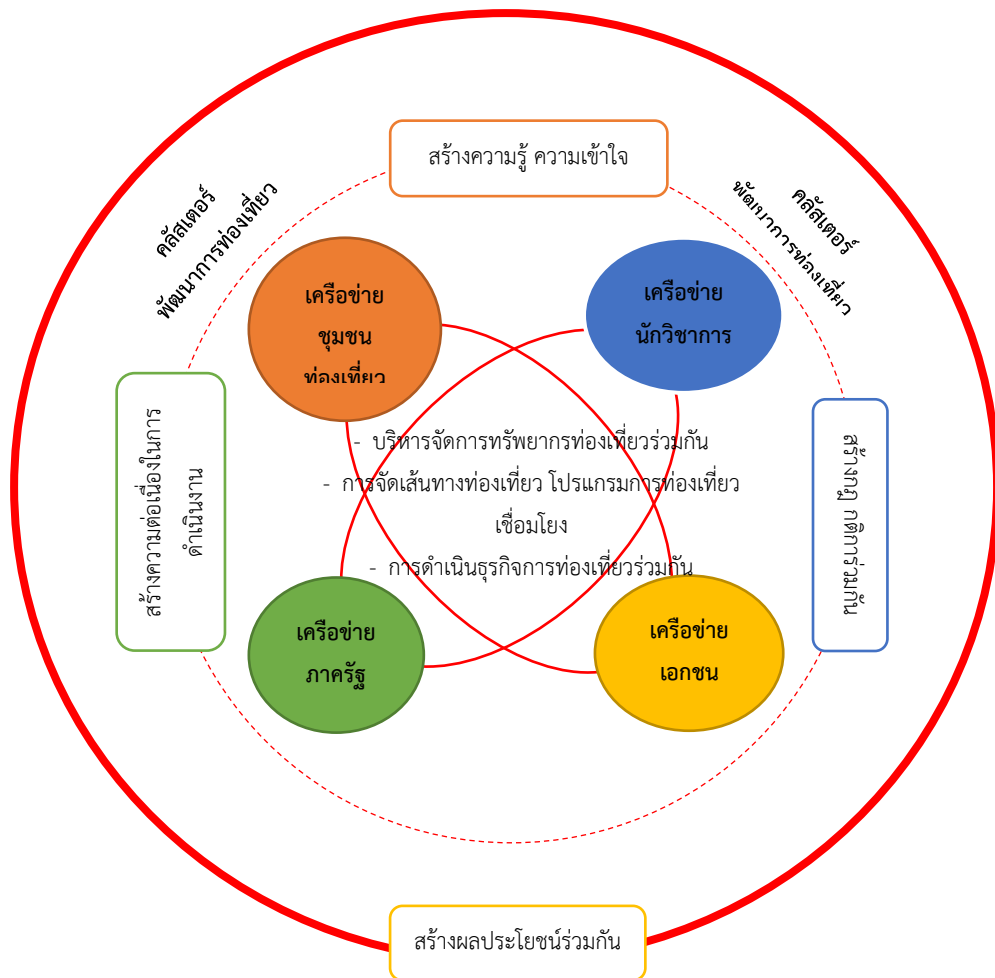
รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอันดามัน พบว่า เครือข่ายที่เหมาะสมเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อก้าวเดินไปพร้อมกัน เนื่องจากกระยะการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนในแต่ละจังหวัดของฝั่งอันดามัน ส่วนใหญ่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานที่ทำให้บางชุมชนเกิดความล่าช้าในการพัฒนาส่วนใหญ่เกิดจากฐานคิดในการดำเนินงานของสมาชิกในชุมชนแตกต่างกัน อีกทั้งยังจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายภายนอกเชื่อมโยงกลุ่มหน่วยงานภาครัฐเพื่อการสนับสนุนในเชิงนโยบาย กลุ่มผู้ประกอบการเพื่อการสนับสนุนเชิงพาณิชย์ และกลุ่มนักวิชาการจากทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน พร้อมทั้งให้แนวคิดในการสร้างกลไกขับเคลื่อนเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จ

โดยจุดร่วมในการสร้างเครือข่ายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอันดามัน คือ การมุ่งเน้นการเชื่อมโยงพื้นที่คลัสเตอร์ท่องเที่ยวอันดามัน และใช้ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่เครือข่ายชุมชนร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ภายใต้อัตลักษณ์เชิงพื้นที่ คือ เขา ป่า เล อีกทั้งยังรวมถึงวิถีชีวิต

ประมงพื้นบ้านที่มีเสน่ห์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน

4.2.3 รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน

รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดผังอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเน้นการสร้างเครือข่ายโดยให้สมาชิกในแต่ละชุมชนสามารถเชื่อมโยงและสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อสร้างระดับของความรู้และเข้าใจการทำงานในรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการดำเนินงานในเชิงการปฏิบัติ และเชิงนโยบายร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการเครือข่ายเป็นตัวกลางในการจัดทำกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายภายใน และการเชื่อมโยงสู่เครือข่ายภายนอก หรือเครือข่ายจากทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกลุ่มภาครัฐและเอกชนที่ทำหน้าที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวในนโยบาย และเชิงพาณิชย์ รวมถึงกลุ่มนักวิชาการที่มีองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจการดำเนินงานร่วมกัน ดังนั้น รูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับผังอ่าวไทยและผังอันดามันที่เหมาะสม จึงต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่าง เครือข่ายชุมชนท่องเที่ยว เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายหน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายนักวิชาการด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมในเชิงนโยบายของการพัฒนาการท่องเที่ยวใน “กลุ่มคลัสเตอร์ท่องเที่ยว” ทั้งในพื้นที่ผังอันดามันและผังอ่าวไทย โดยสามารถสรุป รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดผังอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ได้ดังไว้ในรูปภาพที่ 5

รูปภาพที่ 5 รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน
ที่มา : คณะผู้วิจัย (2562)

4.3 แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดผังอ่าวไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน

จากการผลการศึกษา พบว่าสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนของผังอ่าวไทยและผังอันดามัน มีการดำเนินการสร้างเครือข่ายเริ่มต้นจากระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และต่อยอดเครือข่ายในรูปแบบสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ซึ่งปัจจุบันกำลังขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชนหรือผู้ประกอบการ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว พบข้อจำกัดเกี่ยวกับการรับรู้และสร้างความเข้าใจทุกภาคส่วนเกิดแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากจะส่งผลให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันสืบไป นอกจากนั้นแล้วในส่วนของรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) นั้น ซึ่งได้นำเสนอไว้ในผลการศึกษาช่วงต้นแล้ว ซึ่งจำเป็นที่จะต้องอาศัยกลไกในหลายส่วนเพื่อช่วยให้การขับเคลื่อนเครือข่ายฯ ดังกล่าวเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยกลไกการร่วมกลุ่มเครือข่ายเพื่อจัดตั้ง “สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้” ประกอบกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารถึงกันและกัน โดยมีการส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงการดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง และการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวร่วมกัน

โดยสามารถกำหนดแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ภายใต้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยว เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคเอกชน และเครือข่ายนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว โดยเริ่มจากกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างเป้าหมายร่วมกัน สร้างกลไกการดำเนินงานร่วมกัน และการรับผิดชอบร่วมกัน โดยแต่ละเครือข่ายกลุ่มความร่วมมือควรมีบทบาทเพื่อสร้างความเข้มแข็งในกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ที่มีดังต่อไปนี้

- 1) เครือข่ายชุมชนท่องเที่ยว เป็นผู้ดำเนินงานและปฏิบัติตามนโยบายหรืออาจจะเป็นผู้สะท้อนความต้องการจากปัญหาการดำเนินงานให้กับภาครัฐในการกำหนดนโยบาย อีกทั้งยังเป็นเสมือนผู้ผลิต (Supply Site) หรือเจ้าของบ้าน (Host) ในระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของโดยชุมชนให้กับผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว
- 2) เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ เป็นผู้กำหนดนโยบายเพื่อให้การดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชาวบ้านมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งการกำหนดนโยบายต้องมาจากความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านและผู้ประกอบการ โดยมีนักวิชาการเป็นที่ปรึกษา
- 3) เครือข่ายภาคเอกชน เป็นผู้ดำเนินการนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจ ดังนั้น จึงต้องมีความเข้าใจในกฎ กติกา การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริงเพื่อการนำเสนอในเชิงพาณิชย์ที่มีผลต่อการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน
- 4) เครือข่ายนักวิชาการด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นผู้ให้คำปรึกษาเชิงวิชาการสู่การปฏิบัติ อีกทั้งเป็นผู้รวบรวมองค์ความรู้ให้กับชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการสร้างความรู้ความเข้าใจภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ให้การดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง ภายใต้ความยั่งยืนของทรัพยากรชุมชน

จากความสัมพันธ์ดังกล่าว จึงควรสร้างกลไกในการจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ในรูปแบบของ “สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้” เพื่อเป็นส่วนสำคัญในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมขับเคลื่อนการทำงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสอง

พื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม และควรใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในปัจจุบัน เพื่อเป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุนการติดต่อสื่อสารและสร้างการรับรู้ร่วมกัน โดยการติดต่อสื่อสารระหว่างกันนั้น ควรมีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งหากจะต้องลงมติเพื่อการดำเนินงานของสมาคมฯ ให้มีการนัดประชุมเครือข่ายอย่างเป็นทางการ แต่หากต้องการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ประเด็นต่าง ๆ ระหว่างกัน อาจจะติดต่อกันแบบไม่เป็นทางการ เช่น การโทรศัพท์คุยกัน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นต้น ในการดำเนินการสร้างเครือข่ายในรูปแบบสมาคม การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ จะส่งเสริมให้เกิดจุดร่วมทางการฐานแนวคิดในการดำเนินการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความยั่งยืน ซึ่งจุดร่วมดังกล่าว ประกอบด้วย

1) การสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การดำเนินการท่องเที่ยวแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันด้วยเหตุผลนานาประการ เช่น ทรัพยากรต่างกัน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมต่างกัน ระยะการเดินทางไม่พร้อมกัน เป็นต้น ดังนั้นแต่ละชุมชนจึงมีประสบการณ์ซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติไม่เหมือนกัน ดังนั้นการสร้างเครือข่ายจึงเป็นเวทีหรือศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ หรืออาจจะแลกเปลี่ยนแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะส่งผลให้การดำเนินการท่องเที่ยวเกิดความล้มเหลว ดังนั้นการดำเนินงานเครือข่ายในรูปแบบสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ความเข้าใจการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งกันและกัน

2) การสร้างกฎกติกาในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน และใช้เป็นฐานคิดในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งบางชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคใต้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันในบางส่วน ดังนั้น การดำเนินงานเครือข่ายในรูปแบบสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ จึงจำเป็นต้องมีการสร้างกฎ กติกา ร่วมกันบนพื้นฐานของความเหมือนและความต่างในการดำเนินงานให้เกิดความลงตัวมากที่สุด และเกิดประโยชน์กับแต่ละชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3) การสร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เมื่อแต่ละชุมชนเกิดองค์ความรู้จากการแลกเปลี่ยนร่วมกัน และมีการจัดตั้งกฎ กติกา ในการใช้ทรัพยากรให้เกิดความยั่งยืนร่วมกัน ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและกัน ดังนั้นการดำเนินงานเครือข่ายในรูปแบบสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ จึงจำเป็นต้องมีกิจกรรมการสร้าง ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยสร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก หรือทั้งชุมชนด้วยกันเอง และชุมชนกับภาคีในการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วยภาครัฐและเอกชน

4) การสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การสร้างเครือข่ายในรูปแบบสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นหน่วยงานกลางในการสร้างความร่วมมือการพัฒนาชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมืออย่าง

แท้จริง โดยให้ความสำคัญกับการติดตามการดำเนินงานเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้กับสมาชิกทั้งเชิงปฏิบัติ และเชิงนโยบาย อีกทั้งยังเป็นจุดรวมในการสร้างนวัตกรรมกระบวนการดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ต้องเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ โดยแต่ละภาคส่วนควรมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายภาคในให้เกิดความเข้มแข็ง เพื่อที่จะเชื่อมโยงต่อไปยังเครือข่ายภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้ “สมาคมเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้” ซึ่งจะเป็นกลไกในการการขับเคลื่อนการทำงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ ซึ่งจะทำให้เครือข่ายฯ สามารถมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้นในการเข้าไปมีส่วนร่วมคิด ร่วมดำเนินการกับภาครัฐ และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงการดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง และการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวร่วมกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน โดยสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ จะเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงการบริหารจัดการ โดยสร้างกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อเกิดความยั่งยืนโดยการสร้างต้นแบบกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ และสร้างมาตรฐานการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม โดยเฉพาะการควบคุมอัตราค่าบริการการท่องเที่ยวให้เกิดความเหมาะสมและเป็นธรรมมากที่สุด

2) การจัดเส้นทางท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยง ด้วยฐานทรัพยากรที่มีความหลากหลายของภาคใต้ส่งผลให้การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบสมาคมนั้นสามารถสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล โดยใช้ความต่างเพื่อสร้างความน่าสนใจและความหลากหลายให้กับนักท่องเที่ยวเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น และลักษณะเส้นทางของโปรแกรมการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามระนาบเดียวกันหรือเชื่อมโยงกับจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกัน โดยเริ่มจากทิศตะวันออก (ฝั่งอ่าวไทย) เชื่อมไปยัง ทิศตะวันตก (ฝั่งอันดามัน) หรือสลับกัน ขึ้นอยู่กับสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึงหรือเส้นทางคมนาคมในแต่ละพื้นที่

3) การเชื่อมโยงด้านการตลาดการท่องเที่ยวร่วมกัน สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ยังเป็นจุดศูนย์กลางในการส่งต่อนักท่องเที่ยวของสมาชิกในเครือข่ายซึ่งกันและกัน หรืออาจจะร่วมกันดำเนินงานตามความถนัดของแต่ละชุมชน เช่น บางชุมชนมีกิจกรรมที่น่าสนใจแต่ไม่มีที่พักที่มีมาตรฐานก็ส่งต่อนักท่องเที่ยวให้เข้าพักในชุมชนที่มีความพร้อมในเรื่องที่พัก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมที่ต่อเนื่อง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องยึดหลักการในการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานการยึดประเด็นสำคัญๆ ร่วมกันดังนี้ คือ

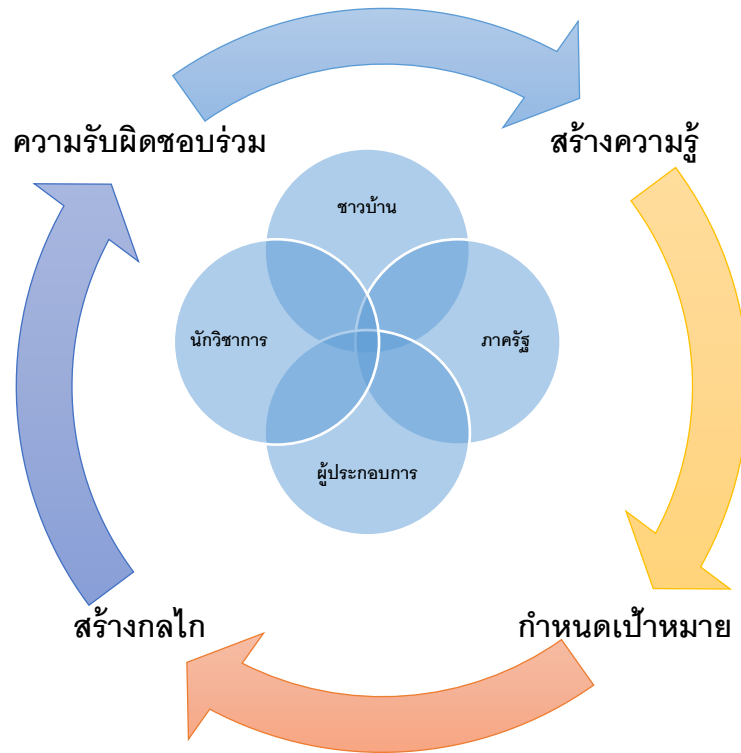
1) สร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน เป็นการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างชาวบ้านในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ฐานแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2) สร้างเป้าหมายร่วมกัน เมื่อสมาชิกสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้เกิดความเข้าใจและมีฐานคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จะส่งผลให้การกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการสมาคมมีความชัดเจน เป้าหมายร่วมกันอาจจะอยู่ในรูปแบบของแผนเชิงปฏิบัติการของสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ นั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดต้องเป็นการส่งเสริมการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความยั่งยืนเป็นสำคัญ

3) สร้างกลไกการดำเนินงานร่วมกัน กลไกการดำเนินงานมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวกำหนดการดำเนินการให้ไปถึงเป้าหมายที่ร่วมกันตั้งไว้ ซึ่งในการสร้างกลไกต้องกำหนดโครงสร้างและหน้าที่ในการดำเนินงานให้มีความชัดเจนภายใต้ความถนัดของสมาชิก เพื่อกำหนดงานที่มีประสิทธิภาพ

4) การรับผิดชอบร่วมกัน ความรับผิดชอบในการดำเนินการเป็นการจัดการถอดบทเรียนเพื่อส่งเสริมในส่วนที่ดำเนินการที่มีประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้นจนกลายเป็นจุดแข็งของสมาคมสำหรับความผิดพลาดหรือการพบข้อจำกัดก็จะร่วมแก้ไขเพื่อให้เครือข่ายฯ สามารถดำเนินการไปด้วยความต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ

จากหลักการสำคัญทั้ง 4 ประเด็นดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปให้เห็นถึงการเชื่อมโยงและการบูรณาการความร่วมมือในการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ฝั่งอ่าวไทยและพื้นที่ฝั่งอันดามัน ดังแสดงไว้ในรูปภาพที่ 6

รูปภาพที่ 6 แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน

ที่มา : คณะผู้วิจัย (2562)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการวิจัย เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) โครงการวิจัยดังกล่าวนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึง การลงพื้นที่วิจัยจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งจากการดำเนินการ วิจัยตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ คือ

5.1 สรุปผลศึกษาสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือของการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัด ฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน

สรุปสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันพบว่า การดำเนินการสร้างเครือข่ายเริ่มต้นจากระดับอำเภอในแต่ละจังหวัด จากนั้นให้ประธานเครือข่ายในแต่ละอำเภอดำรงตำแหน่งกรรมการเครือข่ายระดับจังหวัด สืบเนื่องจากนั้นให้ประธานเครือข่ายแต่ละ จังหวัดดำรงตำแหน่งกรรมการดำเนินงานเครือข่ายระดับภาคได้ ซึ่งปัจจุบันกำลังขับเคลื่อนสมาคม การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้มีการสร้างเครือข่าย ภายในและเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกในการดำเนินการ โดยเครือข่ายภายในคือการเชื่อมโยงกลุ่ม การท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกัน และเครือข่ายภายนอกนั้นคือการเชื่อมโยงกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ เช่น กลุ่มนักวิชาการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนา โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาในแต่ละจังหวัด เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการเครือข่ายในแต่ละระดับ ส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันเนื่องจากการแลกเปลี่ยนการดำเนินงานของเครือข่ายภาคใต้อย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการในแต่ละระดับจึงกำหนดให้ประธานเครือข่ายในแต่ละระดับมีหน้าที่ในการประสานงานและตัดสินใจการดำเนินงานภายใต้มติสมาชิกในชุมชน อย่างไรก็ตามในการ ดำเนินงาน ปัญหาที่การดำเนินเครือข่ายระดับภาคใต้ประสบอยู่ส่วนใหญ่คือเรื่องขององค์ความรู้แกน นำหรือประธานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีทิศทางแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดการดำเนินงานที่ไม่ ต่อเนื่อง อีกทั้งในส่วนของการจำกัดของข้อมูลบางประการ แต่ในภาพรวมของการดำเนินงานยัง ถือว่ามีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามเป้าประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้

5.2 สรุปผลการศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน

เครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันต้องสร้างเครือข่ายให้ลักษณะที่สมาชิกชุมชนท่องเที่ยวให้ สามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้ อีกทั้งยังสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการดำเนินงานในเชิงการปฏิบัติและเชิงนโยบายร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการเป็นตัวกลางในการจัดทำกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายภายในนั้นคือเครือข่ายชุมชนกันเอง และเครือข่ายภายนอกหรือเครือข่ายภาคีในการดำเนินงาน โดยเฉพาะกลุ่มภาครัฐและเอกชนที่ทำหน้าที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวในนโยบาย และเชิงพาณิชย์ รวมถึงกลุ่มนักวิชาการที่มีองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจการดำเนินงานร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันที่เหมาะสมจึงต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่าง เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายนักวิชาการด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โดยรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเน้นการสร้างเครือข่ายโดยให้สมาชิกในแต่ละชุมชนสามารถเชื่อมโยงและสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อสร้างระดับของความรู้และเข้าใจการทำงานในรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการดำเนินงานในเชิงการปฏิบัติ และเชิงนโยบายร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการเครือข่ายเป็นตัวกลางในการจัดทำกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายภายใน และการเชื่อมโยงสู่เครือข่ายภายนอก หรือเครือข่ายจากทุกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกลุ่มภาครัฐและเอกชนที่ทำหน้าที่หนุนเสริมการท่องเที่ยวในนโยบาย และเชิงพาณิชย์ รวมถึงกลุ่มนักวิชาการที่มีองค์ความรู้และสร้างความเข้าใจการดำเนินงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมในเชิงนโยบายของการพัฒนาการท่องเที่ยวใน “กลุ่มคลัสเตอร์ท่องเที่ยว” ทั้งในพื้นที่ฝั่งอันดามันและฝั่งอ่าวไทย

5.3 สรุปแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน

แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน สร้างเป้าหมายร่วมกัน สร้างกลไกการดำเนินงานร่วมกัน และการรับผิดชอบร่วมกัน แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1) สร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน เป็นการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน เพื่อให้ฐานแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยใช้กลไกการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในเชิงวิชาการ ผ่านเครือข่ายนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ ประกอบกับการสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ในการดำเนินงานขององค์กรพี่เลี้ยงที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว อาทิ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาการจังหวัด สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของเครือข่ายผั้วไทยและผั้วอันดามันให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน

2) สร้างเป้าหมายร่วมกัน มุ่งเน้นกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของผั้วไทยและผั้วอันดามันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้เครือข่ายฯ มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินการ โดยเป้าหมายของเครือข่ายฯ อาจจะอยู่ในรูปแบบของแผนเชิงปฏิบัติการ โดยผ่านเชื่อมโยงของสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ซึ่งได้มีขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ โดยควรมีการจัดประชุมตัวแทนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางและวางเป้าหมายในการดำเนินการอย่างเป็นอย่างทาง พร้อมทั้งเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นให้กับสมาชิกในเครือข่ายฯ โดยอาศัยนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาคอยเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามเป้าหมายที่มีการกำหนดร่วมกันนั้น ควรมุ่งเน้นเพื่อส่งเสริมการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความยั่งยืนเป็นสำคัญ

3) สร้างกลไกการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งกลไกการดำเนินงานมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะจะเป็นตัวกำหนดการดำเนินการให้ไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน ซึ่งในการสร้างกลไกการดำเนินงานร่วมกันนั้น จำเป็นต้องกำหนดโครงสร้างในการบริหารและบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายให้มีความชัดเจนและครอบคลุมภายใต้ประสบการณ์และความถนัดของสมาชิกในเครือข่ายฯ รวมถึงการกำหนดข้อตกลง หรือระเบียบปฏิบัติร่วมกันของเครือข่ายฯ เพื่อการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้การดำเนินงานในรูปแบบของสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ เข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมต่อการทำงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่อ่าวไทยและพื้นที่อันดามัน โดยสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้จะเป็นศูนย์กลางสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภูมิภาคอื่นๆ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

4) การรับผิดชอบร่วมกัน เป็นการจัดการถอดบทเรียนเพื่อส่งเสริมแก้ไขเพื่อให้สมาคมดำเนินการไปได้ด้วยความต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ

5) **การรับผิดชอบร่วมกัน** เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่อ่าวไทยและพื้นที่อันดามัน ควรมีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยใช้กระบวนการของการถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของการดำเนินงานที่ผ่านมา ทั้งในประเด็นที่ประสบความสำเร็จ ประเด็นของความล้มเหลว รวมถึงปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข เพื่อส่งเสริมในส่วนที่ดำเนินการมีประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้นจนกลายเป็นจุดแข็ง รวมถึงในส่วนของความล้มเหลวหรือความผิดพลาด และปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน และเพื่อให้การดำเนินงานของเครือข่ายเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่ดีขึ้นต่อไป

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งพื้นที่อ่าวไทย และพื้นที่อันดามัน ซึ่งมีอยู่ในปัจจุบัน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เป็นต้น โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองในพื้นที่ โดยการบูรณาการเพื่อพัฒนาร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม ทั้งในด้านการบริหารจัดการองค์กรเครือข่ายฯ การสร้างกิจกรรมความร่วมมือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมุ่งเน้นการให้วิชาการและองค์ความรู้ต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายดังกล่าวร่วมกัน ซึ่งแนวทางในการผลักดันในเชิงนโยบายเพื่อหนุนเสริมในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ สามารถเสนอแนะแนวทางได้ดังนี้ คือ

1) หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น อาทิ อบต. เทศบาล อบจ. เป็นต้น ควรมีการบรรจุโครงการ/กิจกรรมที่หนุนเสริมและสร้างความเข้มแข็งในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าเป็นในแผนพัฒนาประจำปี เพื่อให้เกิดการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม

2) หน่วยงานภาครัฐที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานในพื้นที่ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดรวมถึง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เป็นต้น ควรมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรม/โครงการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการส่งเสริมการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ภาคใต้อย่างต่อเนื่อง

3) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในเชิงนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรกำหนดทิศทางและนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมใน

การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่

5.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงชุมชน

จากการผลการศึกษาด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่อำเภอไทย และพื้นที่อันดามัน แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ว่ามีจุดเด่น จุดด้อย และจุดที่ควรพัฒนาไปในทิศทางใดเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยชุมชนของทั้งสองพื้นที่ควรจะมีการพัฒนาเครือข่ายฯ เพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างกันอย่างต่อเนื่องภายใต้การดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการบริหารจัดการ การเชื่อมโยงเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์ ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ร่วมกัน การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการสร้างองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันระหว่างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนฝั่งอำเภอไทย และฝั่งอันดามัน และควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อนำผลการประเมินดังกล่าวไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.4.3 ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อต่อยอดในการยกระดับขีดความสามารถในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ฝั่งอำเภอไทย และฝั่งอันดามัน โดยมุ่งเน้นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมร่วมกัน รวมถึงการวิจัยเพื่อถอดบทเรียนของการดำเนินงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ฝั่งอำเภอไทย และฝั่งอันดามัน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ในเชิงวิชาการแก่ชุมชนและสังคมในภาพรวมต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2554. แผนปฏิบัติการเพื่อกำหนดสินค้าทางการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ
2556. คู่มือจัดทำแผนตลาดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำปี 2556.
- กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว:
กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. สืบค้นจาก
<http://www.repository.rmutt.ac.th/handle/123456789/1023>. เมื่อวันที่ 18 เมษายน
2563.
- จริญญา อินรินทร์. (2559). การศึกษารูปแบบเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กรณีศึกษา
ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. สารนิพนธ์หลักสูตรพัฒนาชุมชน
มหาบัณฑิต ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ดนุวัศ สุวรรณวงศ์ และภัทรพงษ์ เกริกสกุล. 2559. การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน
เขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) กับการ
เชื่อมต่อพื้นที่การท่องเที่ยวใน 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ชลัยรัตน์ ศรีเอม. (2554). การจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่สูง จังหวัดเพชรบูรณ์ การ
จัดการการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์เครือข่ายการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์. นพศักดิ์ ว่องวัชรกุล อนิวัช แก้วจำนงค์ และ อรจันทร์ ศิริโชติ. (2555). ปัญหาใน
การปฏิบัติงานและความ ต้องการพัฒนาตนเองของสมาชิกกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวโดย
ชุมชน จังหวัดสตูล. มหาวิทยาลัยทักษิณ. 82-97. แหล่งข้อมูล
<http://www.hu.ac.th/Symposium2014/proceedings/data/3304/3304-2.pdf>
สืบค้นเมื่อ วันที่ 5 ตุลาคม 2562.
- นพชัย ฟองอิสสระ. (2556). ศึกษาแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมของการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบ้านสองแควพัฒนา เทศบาลตำบลแม่ยาว
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2) กรกฎาคม-
ธันวาคม: 15-41.
- นราวดี บัวขวัญ และคณะ. 2559. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน เปรัก เคดาห์ และ

เปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย ภายใต้มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่อาเซียน. สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

นาฬิกอดิศักดิ์ แสงสนิท. 2555. อพท. ร่วมกับ มช. ประกาศพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หวัง
ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เพื่อชุมชนยั่งยืน (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2560 จาก
<http://www.dasta.or.th/th/%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%AD%E0%B8%9E%E0%B8%97/item/201-201>.

ปรัชญากรณ ไชยคช และคณะ. 2559. การเปรียบเทียบมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 5
จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) และ 4 รัฐ (กลันตัน
เปรัก เคดาห์ และเปอร์ลิส) ประเทศมาเลเซีย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

พจนนา สอนศรี. 2546. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน *Community-Based Tourism Handbook*. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท
มายด์กราฟฟิค จำกัด.

พจนนา สอนศรี. 2550. คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด.

วรรณวิมล ภู่นาค. (2558). ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา: ตลาดน้ำ
อัมพวา. สืบค้นจาก <https://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/view/117>.
เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2563.

วลัยลักษณ์ จันทรสวัสดิ์. (2551). รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่าง
ยั่งยืนขององค์กรท้องถิ่นตำบลจรม อำเภอบ้านลาด จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สาขาการ
วิจัยและพัฒนาท้องถิ่น.

สุชาดา ศรีศักดิ์. (2554). วัฒนธรรมข้าวอินทรีย์ในชุมชนลุ่มน้ำเจ้าพระยาเจ้าพระยาตอนล่าง:
รูปแบบเครือข่ายการผลิตและการตลาดเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะวัฒนธรรมศาสตร์,
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์.

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2550).
คู่มือ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด

ภาษาอังกฤษ

- APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation Secretariat). 2009. *Handbook on COMMUNITY BASED TOURISM "How to Develop and Sustain CBT"*. Malaysia: APEC.
- Hollingshead, A. (2012). *Research methods for studying groups*. New York, NY: Routledge.
- Netherlands Development Organization. 2009. *The market for Responsible Tourism Products with a Special focus on Latin America and Nepal*. ISBN 978-90-77821-29-9
- Richards, G. and Wilson, J. 2006. Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture. *Tourism management* 27: 1209 - 1223.
- Richards, G. 2010. *Creative Tourism and Local Development*. In Wurzbarger, R. (Ed.). *Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe*. (pp. 78 k 90). New Mexico. USA.
- SNV (Netherlands Development Organization) and University of Hawaii. 2007. *A Toolkit for Monitoring and Managing Community-Based Tourism*. USA: SNV and University of Hawaii.
- The Mountain Institute. 2000. *Community-Based Tourism for Conservation and Development: A Resource Kit*. USA: The Mountain Institute.
- Timur, S. (2012). Analyzing urban tourism stakeholder relationship: A network perspective. แหล่งข้อมูล
<http://torc.linkbc.ca/torc/downs1/AnalyzingUrbanTourismStakeholderRelationships.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสำรวจข้อมูล แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่มย่อย

**แบบสำรวจข้อมูลสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย
(ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน
(ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)**

แบบสำรวจชุดนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) เพื่อนำไปสู่การศึกษารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน โดยทำการศึกษาข้อมูลจากแกนนำชุมชน คณะกรรมการ และสมาชิกชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสำหรับข้อมูลที่ได้ถือเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์เพื่อประกอบการทำวิจัยเรื่อง “เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง) ภายใต้การสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2561 เท่านั้น โดยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม โดยไม่มีการเปิดเผยให้กับฝ่ายใดทั้งสิ้น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง (โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หรือตอบคำถามในช่องว่าง)

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ ปี
3. ชื่อชุมชน/ชื่อองค์กร.....
4. ที่ตั้งชุมชน/องค์กร.....
.....
.....
5. ประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน..... ปี
6. ชุมชน/องค์กร มีการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายการท่องเที่ยวหรือไม่อย่างไร หรือชุมชนมีความสนใจที่จะรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายการท่องเที่ยวหรือไม่ (หากชุมชนมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายอยู่แล้ว หรือมีความสนใจที่จะรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยว กรุณาตอบรายละเอียดในส่วนที่ 2)

.....
.....
.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ชุมชนมีการรวมกลุ่ม/เครือข่าย เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากสาเหตุ หรือเหตุผล
อะไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ชุมชนมีการรวมกลุ่ม/เครือข่าย ในลักษณะใดเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ลักษณะโครงสร้างองค์กรของชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ชุมชนมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่ม/เครือข่ายเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. องค์กรประกอบสำคัญในการรวมกลุ่ม/เครือข่าย ของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวประกอบด้วยอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ชุมชนมีกระบวนการดำเนินงานในลักษณะกลุ่ม/เครือข่าย เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ชุมชนประสบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานภายในกลุ่ม/เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. ผลการดำเนินงานของกลุ่ม/เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย
(ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง) และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน
(ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

ชื่อชุมชน.....
 สถานที่ตั้ง.....
 ผู้บันทึก (ชื่อ/สกุล).....
 โทรศัพท์.....Email:
 วัน/เดือน/ปี (การบันทึกข้อมูล).....

สถานการณ์ด้าน เครือข่ายท่องเที่ยว	รายละเอียด	สรุปประเด็นสำคัญ

ประเด็นการสนทนากลุ่มแกนนำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ในพื้นที่ 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย(ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง)
และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน (ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และระนอง)

ชื่อชุมชน.....
 สถานที่ตั้ง.....
 ผู้บันทึก (ชื่อ/สกุล).....โทรศัพท์
Email:
 วัน/เดือน/ปี (การบันทึกข้อมูล).....

ประเด็นคำถาม	รายละเอียดจากการสนทนา
1. ท่านคิดว่า “เครือข่าย” มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือไม่ อย่างไร	
2. ท่านคิดว่าองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน ควรมีอะไรบ้าง	
3. ท่านคิดว่ารูปแบบเครือข่ายในลักษณะใดที่จะเหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน	
4. ท่านคิดว่ากระบวนการสร้างเครือข่าย และเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดฝั่งอ่าวไทย และ 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน ควรเป็นอย่างไร	
5. ท่านคิดว่าใครควรจะมีบทบาทใน	

ประเด็นคำถาม	รายละเอียดจากการสนทนา
การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดผังอำเภอไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน 6. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคของการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดผังอำเภอไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน มีอะไรบ้าง 7. ท่านคิดว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการขับเคลื่อนเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดผังอำเภอไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน มีอะไรบ้าง 8. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ 4 จังหวัดผังอำเภอไทย และ 5 จังหวัดผังอันดามัน	

ภาคผนวก ข

ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลด้านสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ประมวลภาพการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นด้านสถานการณ์เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน
พื้นที่ผิงอ่าวไทย

คณะผู้วิจัยเข้าร่วมเวทีประชุมเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนผิงอ่าวไทย
เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้านสถานการณ์เครือข่ายท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่วิจัย

คณะผู้วิจัยเข้าร่วมเวทีประชุมเครือข่ายท้องถิ่นเพื่อชุมชนผิงอ่าวไทย
เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้านสถานการณ์เครือข่ายท้องถิ่นของชุมชนในพื้นที่วิจัย

คณะผู้วิจัยเข้าร่วมเวทีประชุมเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนฝั่งอันดามัน
เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้านสถานการณ์เครือข่ายท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่วิจัย

คณะผู้วิจัยเข้าร่วมเวทีประชุมเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนฝั่งอันดามัน
เพื่อเก็บข้อมูลด้านสถานการณ์เครือข่ายท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่วิจัย

